

Marianne Berg-Hagen

Mobbing fra ”innsiden”

En kvalitativ forskningsstudie av mobbere, og deres tanker og følelser knyttet til mobbingen.

Pedagogisk institutt

Fakultet for samfunnsvitenskap og teknologiledelse

Norges teknisk-naturvitenskapelige universitet

Trondheim, vår 2014

Forsideillustrasjon av Marianne Berg-Hagen

Førord

Ved enden av en spennende forskningsprosess sitter jeg igjen med ny kunnskap og nye innfallsvinkler på et velkjent problem, og et ytterligere engasjement for forebygging og bekjemping av mobbing i norske skoler.

Jeg vil gjerne takke min veileder, Anne Thorild Klomsten, for gode råd og god veiledning. Din kompetanse og dine innsnitt har gjort denne oppgaven til noe jeg kan være stolt av. I tillegg må en takk rettes til Ingelin og Ibsen, for at dere har vært oppmuntrende og støttende. Dere har gitt meg lyse øyeblikk på tunge dager! Og Vegard – Takk for tålmodigheten.

Takk til familien min, som er langt unna men likevel så nær. Dere er en fantastisk støtte. Bror, mor og far. Og en spesiell hilsen til mine besteforeldre.

Til sist ønsker jeg å rette stor takknemlighet til informantene. Uten deres mot til å fortelle om hendelsene, tankene, og historiene bak mobbesekvensene fra barndommen, hadde ikke denne oppgaven blitt noe av. Takk for at dere åpnet dere.

Trondheim, juni 2014.

Marianne Berg-Hagen.

Sammendrag

Mobbing er vanskelig å oppdage, og vi vet lite om bakgrunnen til mobberenes handlinger. Formålet med denne studien var å få en innsikt i hvorfor mobbere handler som de gjør. Fokuset har vært på barn i grunnskolen. Problemstilling er som følger; ”*Hva ligger bak en mobbers handlinger?*”.

Gjennom kvalitativ tilnærming ble tre tidligere mobbere intervjuet om handlingene de har vært en del av i løpet av grunnskolen. Intervjuene ble foretatt i retrospektiv perspektiv, på grunn av praktiske og etiske hensyn. I tillegg ga dette informantene en evne til refleksjon, noe som var sentralt i forhold til oppgavens formål. Resultatene viste at mobberne forklarte sine handlinger ut i fra *status*, *makt*, og *selvoppfatning*. I tillegg er det lagt stort fokus på mobbing, hva mobbing er, og uttalelser av informantenes mobbehandlinger.

Deler av oppgaven er basert på Heinemanns teorier om sosial atferd, samt Roland og Olweus sin kunnskap om mobbing. I tillegg er noe av oppgaven fokusert på Lorenz teori om aggressiv atferd som forankrer seg i dyr og mennesker. Det er lagt mye fokus på tidlig forskning på emnet, da mobbing er et begrep som står relativt uendret.

De sentrale tendensene i undersøkelsen viser til at barns fokus på status har mye å si for om de utvikler seg til å bli mobbere. Både fordi de er redde for å miste sin status i sin sosiale gruppe, og fordi de ønsker å klatre høyere opp i hierarkiet i klassen. I tillegg viser undersøkelsen til at selvoppfatning er et element som har stort utslag for om barn utvikler seg til å bli en mobber, og at selvoppfatningen kan endres som følge av at man mobber. Til sist kom det frem at makt spiller en stor rolle under mobbing. Dette både fordi barn som mobber opplever å tilegne seg makt, noe de anser som positivt, og fordi makt er et viktig element for utførelsen av mobbehandlingene. Det ble også funnet at barns deltakelse i sosiale grupper spiller en stor rolle for mobbingen.

Det settes fokus på at arbeid mot mobbing bør skje i et forebyggende perspektiv. Dette fordi det er svært vanskelig å oppdage mobbing dersom man er en utenforstående, og for å beskytte både mobberene og mobbeofrene. Blant forslagene til å forebygge at barna deltar i negative sosiale grupper, ble det presentert forslag om samtaler, sosiale referansegrupper, samt det å bygge opp barnas selvoppfatning. Oppgaven er ikke ment til å være generaliserbar.

Abstract

Bullying is hard to discover, and we know little of what lies behind a bully's acts. The aim of this study was to gain an understanding of why bullies act the way they do. The focus has been set on children in elementary school. The thesis question is therefore as follows; "*What lies behind a bully's actions?*".

Through qualitative approach, three former bullies were interviewed on the actions they participated in during the time they went to elementary school. The interviews were conducted in retrospective perspective, due to practical and ethical considerations. In addition, this gave the informants a capacity to reflect on their former actions. Reflection was central to the purposes of the thesis. The results showed that the bullies explained their actions on *status, power, and self-perception*. In addition, there has been placed great emphasis on bullying in general, what bullying is, and statements of the informant's former acts of bullying.

Parts of the thesis has been based on Heinemann's theories on social behavior, as well as the knowledge Roland and Olweus have presented about bullying. In addition, the thesis focuses on Lorenz's theory on aggressive behavior, which anchors itself in both animals and humans. There is a strong focus on early research on the subject, as the term bullying is relatively unchanged.

The central tendencies of the survey show that the children's focus on status says a lot about whether they grow up to be bullies or not. This is because they are afraid of losing their status in their social group, and because they want to climb higher up the hierarchy of their group. In addition, this study shows that self-perception is an element that has a huge impact on whether children grow up to be bullies, and that the perception may change as a result of the child becoming a bully. Finally, it emerged that power plays a major role in bullying. This is both because the children who bully experience that they gain power, which they regard as positive, and because power is an important element for the implementation of the bullying acts. The results of the thesis also showed that group behavior, and social groups played a big part in the bullying.

There is a focus on the work against bullying, and that it should occur in a preventive perspective. This is because it is very difficult to detect bullying if you are an outsider, and to protect both the bully, and the bully's victims. Among the suggestions to work preventive, conversation and social referents were presented, as well as focus on building the children's self-perception. The thesis is not intended to be generalisable.

Innholdsfortegnelse

1.0	Innledning.....	1
1.1	Faglig bakgrunn for valg av tema.....	2
2.0	Mobbing	3
2.1	Ulike måter å mobbe på.....	4
2.2	Hva kjennetegner en mobber?.....	6
2.3	Selvopfatning.....	7
2.4	Sosial atferd.....	8
2.5	Makt og status.	10
3.0	Forskningsmetode	13
3.1	Informanter og kriterier for deltakelse	14
3.2	Datainnsamling.....	15
3.3	Intervjuguide	16
3.4	Pilotintervju	17
3.5	Hovedintervjuene	17
3.6	Forskerrollen	19
3.7	Etikk	19
3.8	Pålitelighet og gyldighet.....	20
3.9	Dataanalyse	21
4.0	Resultater.....	23
4.1	Informantene og deres deltakelse i mobbing.....	23
4.2	Status	26
4.3	Makt	29
4.4	Selvopfatning.....	32
5.0	Drøfting	35
5.1	Status og sosial posisjon.....	36
5.2	Makt	38
5.3	Selvopfatning.....	40

5.4 Gruppeatferd som mobbegrunnlag	42
5.5 Hvordan forebygge negativ gruppedannelse	43
6.0 Praktiske implikasjoner	45
7.0 Kritisk blikk på egen forskning	47
8.0 Avslutning	49
Kildeliste	51
Vedlegg 1	II
Vedlegg 2	III
Vedlegg 3	VI
Vedlegg 4	VII

1.0 Innledning

En elevundersøkelse fra 2012 viste at rundt 6,9 prosent av dagens skolebarn opplever å bli mobbet (Meld. St. 20, 2012-2013, 2013). Dette er tall som har vært stabile siden 2008. Det er forskjeller fra skole til skole hvor mange som mobbes, og vi ser at noen skoler opplever at det er så mange som 15 prosent av elevene som mobbes. At så mange barn mobbes i den norske skolen, betyr også at det er noen som står bak disse handlingene. Mobbing er et alvorlig problem som kan gi negative konsekvenser både for mobberen og for offeret. Konsekvenser i form av sosial isolasjon, dårlig samvittighet, lav selvrespekt og depresjoner (Moen, 2014).

Mobbing som begrep ble for første gang satt på dagsordenen gjennom en artikkel av Heinemann. Han beskrev her sammenhengen mellom gruppeatferd og utstøtning (Heinemann, 1969), og fikk inspirasjon fra zoologen Lorenz. Etter at begrepet kom frem, begynte fokuset på å forhindre mobbing å øke. Den første internasjonale konferansen med temaet ble holdt i Stavanger i 1987 (Roland, 2007). Dette var første gang forskere samlet seg for å diskutere det voksende problemet som utviklet seg blant barn og unge. Norge var et av foregangslandene da det gjalt arbeid mot mobbing. Vi ser at fokuset på temaet vokste ytterligere da Bondevik-regjeringen la frem sitt ”manifest mot mobbing” i 2002 (Aktivitetsrapport, 2003). Her ble det presentert ulike programmer som skulle hindre mobbing fra å skje. Et av programmene var ”steg for steg”. Forebyggingsprogrammer kan hindre mobbere og mobbeofre fra å oppleve negative de negative konsekvensene mobbingen fører med seg.

Vi så høsten 2013 at media begynte å skifte fokuset over til mobberene. Med flere oppslag i landets største aviser stod tidligere mobbere frem og forklarte sine handlinger (VG, 2013). Selv om fokuset sosialt og i media sakte skifter over til de som utfører handlingene, er det foreløpig lite teori og forskning på mobbere. De fleste forskningsoppgaver og håndbøker skrevet med fokus på mobbeofferet. Eksempel er Røyeng (2006) sin masteroppgave om tidligere mobbeofres oppfatninger om erfaringer, og lærernes tilrettelegging sosialt og daglig. Et annet eksempel er Bakstad (1998) sin hovedoppgave som har sett på mobbeofrenes selvforståelse i konstruktivistisk perspektiv. Med bakgrunn i dette ser vi at det finnes relativt lite teori og forskning som fokuserer på mobberenes handlinger og motiver. Å avdekke mobberenes motiver og bakgrunn for handlinger anser jeg som viktig for å kunne forebygge. Oppgavens problemstilling er dermed som følger; *Hva ligger bak en mobbers handlinger?*

1.1 Faglig bakgrunn for valg av tema

Et av de mest sentrale arbeidsfeltene innen spesialpedagogikken er forebygging. Et mål med denne oppgaven er å finne informasjon om tankene og meningene bak en mobbers handlinger, og deretter finne en pekepinn på hva en kan gjøre for å forebygge at mobbing skal skje. I følge Befring (1983) vil ikke mobbing kunne undersøkes på en pedagogisk-psykologisk måte, dersom man som pedagog, voksen, eller tilskuer ikke allerede vet at det er mobbing til stede. Mobbing er dermed svært vanskelig å oppdage som utenforstående, om man ikke allerede er klar over hva man skal se etter. At mobbing kan være vanskelig å oppdage, støttes også av Sandsleth (2007). Han legger til at det kan være vanskelig for skolepersonalet å reagere dersom de oppdager mobbing, og at det kan være vanskelig for barn som ser andre barn mobbe, å varsle til personalet. Det kan derfor være nyttig å arbeide allmennforebyggende når det gjelder mobbing, i stedet for å jobbe med probleminnsiktet forebygging i form av konsekvenser, eller i flere tilfeller la mobbingen gå uoppdaget hen. Moen (2014) forteller hvordan det er viktig å ta mistanker på alvor, for å unngå at mobbingen skjer over for lang tid, og at mobbingen på den måten blir en del av kulturen i skolen. Moen argumenterer likevel for at det er bedre å ta mobbingen i et probleminnsiktet forebyggingsperspektiv, enn å la problemet utvikle seg ytterligere.

Befring og Tangen (2012) legger frem hvordan forebygging handler om at man skal ruste individer slik at de kan få kompetanse til selvbeskyttelse. I tillegg handler det i spesialpedagogikken om å beskytte barn mot forhold som kan skape eller forverre problemutvikling. Når det gjelder mobbing ser vi hvordan forebygging skjer i stor grad ved at man oppfører antimobbekampanjer i de norske skolene. I tillegg kan man skolere personalet, informere elevene ved å skape felles verdinormer, og ha kameratstøtter i klassene (Sandsleth, 2007). Det er uansett viktig å skreddersy program om metoder for hver enkelt skole, da miljøene og utfordringene vil være forskjellige i hver kontekst (Sandsleth, 2007). Befring og Tangen (2012) presiserer hvordan de anser tidlig inngripen for å stanse barn som ekskluderer andre, kan bidra til å bryte en ond sirkel, og dermed virke forebyggende mot mobbing. De legger til at dette krever kunnskap fra pedagogisk personale som har evner til å oppfatte når det skjer slik antisosial atferd (Befring og Tangen, 2012).

2.0 Mobbing

Begrepet mobbing har mange ulike fortolkninger, og ilegges ulik mening etter kontekst og hver enkeltes tolkningshorisont. Begrepet mobbing er ikke blitt endret stort etter at det først ble presentert, men det er likevel forskjellige vinkler på det. Klepp (2009) beskriver mobbing som *”Gjentatt negativ eller ’ondsinnnet’ atferd fra en eller flere personer rettet mot en person som har vanskelig for å forsvare seg”* (2009: 347). Olweus (2001: 17) har en lignende definisjon; *”En person er mobbet eller plaget når han eller hun, gjentatte ganger og over en viss tid; blir utsatt for negative handlinger fra en eller flere personer”*. Roland definerer mobbing slik; *”Mobbing er fysiske eller sosiale negative handlinger, som utføres gjentatte ganger over tid av en person eller flere sammen, og som rettes mot en som ikke kan forsvare seg i den aktuelle situasjonen”* (Roland, 2007:25). Erting defineres ikke som mobbing, da det er morsomt for begge parter, ikke ment sårende, og er noe som stopper dersom den ene parten ønsker det (Moen, 2014). Vi ser her en bred enighet om at mobbing er noe som skjer over tid. Tilfeldige negative handlinger vil dermed ikke kalles mobbing. Likevel er det viktig å huske at mobbing er subjektivt, og at det er mobbeofferet selv som avgjør hva han eller hun opplever som mobbing (Staksrud, 2013). Vi ser at mobbing kan utføres av en enkelt person, eller av en gjeng, en ”mob”, av flere personer. Det er fra det engelske ordet mob, at begrepet mobbing kommer fra (Olweus, 2001).

Peter Paul Heinemann (1969) skrev i en artikkel for tidsskriftet ”Liberal Debatt” om hvordan apartheid handler om isolering, kontaktløshet og utstøtning. Han trakk paralleller mellom apartheid og gruppeatferd som utløses av inntrykk vi får utenfra oss selv (Heinemann, 1969). Denne gruppeatferden kalte han mobbing. Han forklarte hvordan barn begynner å mobbe allerede fra barndommen av, uten påvirkning utenfra. Heinemann fikk inspirasjon fra den Østeriske zoologen Lorenz, som studerte aggressiv atferd blant dyr.

Konrad Lorenz var en zoolog som hadde stor innvirkning på Heinemanns teori om mobbing. I Lorenz bok *On aggression* (1967) skriver han om hvordan dyr og mennesker har et kampinstinkt i seg som er rettet mot medlemmer av samme art. Lorenz (1967) nevner hovedsaklig tre grunner til at en art velger å kjempe mot sin egen art; krangel om ledig område, seleksjon av de sterkeste, og beskyttelse av de unge. Han argumenterer for at alle sosiale dyr søker etter status, og at det derfor alltid vil være spenning i en flokk. Videre forklares det hvordan menneskelig atferd skapes av innlærte, ubevisste, kulturelle ritualer. At barndommen er sosialt konstruert, konstruert gjennom interaksjon og kulturelle holdninger, støttes også av Schiefloe (2011). I følge Lorenz vil man ha gode manerer, og være

velfungerende sosialt, om man forholder seg til atferden som utspiller seg i vår sosiale gruppe. Dersom et medlem av gruppen ankommer et rom der noen ikke har disse manerene, vil atferden kunne fremprovosere fiendskap og aggresjon, som kan føre til aggressiv atferd (Lorenz, 1967). Han viser videre til hvordan mindre dyr kan mobbe faretruende dyr. Han forklarer hvordan kråker og andre fugler ”mobber” andre dyr ut av et område, og dermed får jaktområder for seg selv. På samme måte viser Roland (2007) til hvordan mobbing kan føre til belønninger også blant mennesker, blant annet i form av makt over mobbeofferet, eller en følelse av tilhørighet. Lorenz (1967) nevner videre hvordan den mest voldelige formen for aggressiv atferd motiveres av frykt. At mobbing handler om aggresjon, støttes også av Moen (2014).

Det kommer frem i *Atferd og atferdsvansker* at fysisk sterke elever har en mindre tendens til å bli mobbet, enn de som er fysisk svake (Roland, 1982). Likevel er det ikke stor sammenheng mellom fysiske kjennetegn og om man blir mobbet. Det man ser, er at mobbere bruker fysiske kjennetegn hos mobbeofferet som en forklaring på mobbingen, men ikke som faktisk grunn til at mobbingen skjer. Roland (1982) peker på at selv om det ikke er stor sammenheng mellom fysikk og det å være mobbeoffer, er det oftere en sammenheng mellom fysikk og hvem som blir en mobber. Han viser til at fysisk sterke gutter ser ut til å mobbe mer enn andre. Roland viser videre til at en typisk guttegjeng som mobber, vil være under gjennomsnittet i skoleprestasjoner, mens lederen av gruppen ofte vil være svært ressurssterk (Roland, 1982).

Olweus (2001), og Klepp (2009) presiserer at det ikke kan anses som mobbing dersom det er to mennesker av lignende fysisk og psykisk styrke som er i en konflikt. For å kunne definere en konflikt som mobbing, må det være ubalanse i makt- eller styrkeforholdet (Olweus, 2001). Dette støttes også av Roland (2007). Man kan i tillegg si at mobbing oftest skjer uten at mobbeofferet provoserer mobberen (Klepp, 2009). Mobbing er en del av en atferd som er mer antisosial, og man kan dermed si at barn som mobber, i større grad vil være i risiko for å bli innblandet i kriminalitet og alkoholmisbruk senere i livet (Olweus, 2001).

2.1 Ulike måter å mobbe på

Det finnes flere ulike former for mobbing. Klepp (2009) skiller mellom indirekte- og direkte mobbing. Direkte mobbing kan defineres som åpne angrep, i form av for eksempel utskjelling, trusler eller fysiske angrep. Indirekte mobbing omhandler mer skjulte angrep, i

form av for eksempel utestengning og baksnakking (Olweus, 2001). Olweus legger til at indirekte mobbing er et større problem hos jenter, mens direkte mobbing skjer oftest blant gutter. Mobbing med fysiske innslag fremkommer oftere hos guttene, men den vanligste formen for mobbing blant begge kjønn vil være verbal trakassering (Olweus, 2001). Med verbal trakassering menes ikke-fysiske handlinger, som negative ord, gester, og lignende. Staksrud (2013) viser til undersøkelsen EU Kids fra 2010, hvor tall om mobbing blant barn i Europa ble presentert. Her kom det frem at det var en større del av eldre gutter som ble mobbet ansikt til ansikt, mens jenter i større grad ble mobbet over internett. Moen (2014) poengterer hvordan tilskuere er viktig for barn som mobber, og at mobbere ofte aktivt søker etter steder der det er jevnaldrede til stede som kan observere mobbehandlingene.

Digital mobbing kan bestå av mobbing via mobiltelefon; sms, oppringning eller videoklipp, eller via internett; e-post, sosiale nettverk, eller ulike chatterom (Staksrud, 2013). Blant særtrekkene innen digital mobbing nevner Staksrud at digital mobbing er noe som kan foregå over alt, selv om mobber og mobbeoffer ikke er fysisk i samme rom. Ved bruk av digital mobbing kan man mobbe på flere arenaer, og når som helst, ved hjelp av for eksempel meldinger. I tillegg til dette legger Staksrud til at man som mobber kan være anonym dersom man bruker digitale metoder (Staksrud, 2013). Hun viser til at det at mobberen er anonym i flere tilfeller kan forverre følelsen av frykt og frustrasjon hos mobbeofferet.

Roland (1982) viser til at en mobber gjerne vil forsøke å snu om situasjoner rundt mobbeofferet. Dette gjøres blant annet ved at mobbeofferets handlinger blir tillagt negative motiver. Mobberen vil på denne måten, i følge Roland, kunne sørge for at mobbeofferet får negativ atferd rettet mot seg fra flere hold (Roland, 1982). Befring (1983) henviser til Heinemann (1973), og poengterer hvordan mobbing ofte uttrykker seg på en skjult måte. Befring (1983) viser videre til hvordan mobbing ikke kan bli observert pedagogisk-psykologisk uten at man allerede vet at mobbing er til stede, vet nøyaktig både hva man skal se etter, og hvor. Ofte vil lærere ikke oppfatte at mobbing skjer på skolen. I tillegg ser vi at mange mobbeoffer unngår å be voksne om hjelp når de blir mobbet, fordi de er redde for ytterligere mobbing som følge. Moen (2014) viser til at et mobbeoffer som får direkte spørsmål om mobbing fra voksenpersoner, ofte vil lyve bort mobbingen for å beskytte seg selv.

2.2 Hva kjennetegner en mobber?

I følge Olweus (2001), vil en mobber kjennetegnes ved at han ofte har aggressiv holdning ovenfor sine venner. I tillegg kan de være aggressive ovenfor autoriteter, som pedagoger, foreldre, eller andre voksne. Blant kjennetegnene viser Olweus til en person med impulsivitet, og stort behov for dominans. Han viser i tillegg til analyser der mobbere kjennetegnes ved at de har lite usikkerhet eller angst. Han påpeker samtidig at det finnes unntak.

Gutter vil i større grad benytte seg av direkte mobbing, mens jenter bruker indirekte metoder (Olweus, 2001). Dette gjør at mobbing utført av jenter ofte kan være vanskeligere å oppdage. Blant kjønnsforskjellene ser vi også at jentene mobber andre jenter de kjenner godt, fra barneskole, barnehage, eller nabolaget, mens gutter ser ut til å mobbe både gutter og jenter, og ikke nødvendigvis har et forhold til mobbeofrene fra før (Roland, 1997). Typiske kjennetegn for en guttemobber vil være blant annet at de oppfattes som tøffe, begynner med antisosial atferd i tidlig alder, og vil være middels- eller under middels flinke på barneskolen, og under middels flinke på ungdomsskolen (Olweus, 2001). De kjennetegnes også gjerne ved at de er sterkere fysisk enn sine mobbeofre. Vi vet ellers mindre om hva som kjennetegner en jentemobber, men det antas at en jente som mobber ikke vil være fysisk sterkere enn mobbeofferet i stor grad (Roland, 2007).

Olweus (2001), nevner at faktorer som dårlige kår i oppveksten, familieproblemer, samt noen former for barneoppdragelse kan påvirke om man blir en mobber. Blant familieproblemer nevner han alkoholisme, skilsmisse, og psykiske lidelser som eksempler. I tillegg påpeker han hvordan positive krefter i oppvekstsituasjonen kan hindre en person fra å bli en mobber. Eksempler på slike positive faktorer kan være lærernes holdninger, rutiner og atferd. Befring (1983) snakker om mobbere som elever som del av ”yttergrupper”, altså barn som kan ha det vanskeligstilt på ulike måter. Videre viser Befring til at et barn kan bli en mobber som konsekvens av undertrykking eller vold hjemme, og at aggressjonen spiller seg ut mot andre. Han peker også på modellering, der man lærer undertrykkingsmetoder i kulturen, som man spiller videre på i mobbing (Befring, 1983). Det er i følge Olweus (2001) en klar sammenheng mellom oppdragelse, sosial læring, og om man blir en mobber. Særlig dersom man er genetisk disponert for å være dominerende.

En typisk mobber vil i følge Olweus (2001) ha en trang til å være dominerende ovenfor andre. Roland (2007) viser til hvordan mobbere ofte unngår å velge ut mobbeofre som står i stand til å kunne forsvare seg selv verbalt. Gjennom sosiometriske målinger kom det frem at mobbere skårer under gjennomsnittlig i popularitet (Roland, 2007). Gjennom flere

studier har det kommet frem at en mobber mest sannsynlig vil ha et selvbilde som er gjennomsnittlig, eller litt under gjennomsnittlig (Roland, 2007). Det kom frem i undersøkelsen til Björkvist, Ekman og Lagerspetz at mobbere i stor grad ser seg selv som dominerende, men gjerne ønsker å være ytterligere mer dominerende (Björkvist et al. 1982 i Roland, 2007). I tillegg har det også kommet frem at mobbere har et ønske om å være bedre enn det selvbildet viser utad.

2.3 Selvoppfatning

Hvilke tanker, og følelser en person har om seg selv, og hvilke meninger og handlinger personen står for, har en sterk sammenheng med hvordan personens selvoppfatning er (Skaalvik og Skaalvik, 2005). En persons selvoppfatning henger samtidig sammen med hvilke erfaringer og tolkninger man har gjort seg gjennom livet. En person vil ha selvoppfatning på flere ulike områder. Skaalvik og Skaalvik (2005) nevner fysisk selvoppfatning, som viser til utseende og motoriske evner, sosial selvoppfatning, intellektuell og akademisk selvoppfatning, moralsk eller atferdsmessig selvoppfatning, og emosjonell selvoppfatning. Sistnevnte vil omfatte egenskaper en har, og for eksempel hvordan man kontrollerer sinne og glede. Identitet, som også går under overbegrepet selvoppfatning, handler om hvordan man opplever å være seg selv. Kjernen innen den personlige identiteten er selvbildet, altså hvordan man ser på seg selv (Bø og Schiefloe, 2007). ”Den egentlige meg”, er hva Skaalvik og Skaalvik (2005) beskriver som den private, ikke sosiale, oppfatningen en person har av seg selv. Denne selvoppfatningen står uavhengig av hvordan fasaden ser ut, altså hvordan man presenterer seg selv for andre.

Selvurdering er et begrep som går under selvoppfatning. Selvurdering handler om hvordan en person vurderer seg selv. Å være selvhverdende, også et underbegrep til selvoppfatning, kan gå ut på at man setter seg selv i fokus, men det kan samtidig beskrives som et stadie der man er selvsikker og trygg på seg selv (Brunland og Eikbu, 1992). Igjen kan man se på selvverdet, som går på selvaksept (Skaalvik og Skaalvik, 2005). Selvverd innebærer at man ilegger seg selv verdi uavhengig av ytre hendelser. Med andre ord vil man, dersom man har høyt selvverd, kunne være trygg på seg selv uten å tenke på hvordan det påvirker andre (Skaalvik og Skaalvik, 2005). Kvello (2010) viser til at mennesker skiller seg fra dyr, fordi vi har selvbevissthet, selvopptatthet og selvtilitt, mens dyr i stor grad bare er opptatt av selvoppholdelsesdrift. Man vil bli klar over egen selvoppfatning fra man er rundt

fire år. Deretter vil den bli mer sentral i livet (Kvello, 2010).

Lillemyr (2007) påpeker at det finnes en sammenheng mellom selvoppfatning og relasjoner man har til andre. Han refererer til George Herbert Mead (Mead, 1969 i Lillemyr, 2007), som understreket at en person med et godt syn på seg selv og en positiv selvoppfatning, vil ha bedre grunnlag for å skape gode relasjoner enn en som har et mindre godt syn på seg selv. Her ser vi hvordan andres vurderinger av oss kan påvirke vår egen evne til å knytte vennskapsbånd. Han la også til at andres vurderinger av oss, vil påvirke vår egen selvoppfatning (Lillemyr, 2007). Igjen vil de sosiale relasjonene kunne påvirke skoleprestasjonene. Deretter vil en persons selvoppfatning kunne påvirkes både av miljø, og gjennom påvirkning fra andre i sosiale situasjoner (Lillemyr, 2007).

2.4 Sosial atferd

Sosiale ferdigheter er viktig å inneha dersom en skal kunne fungere bra i sosiale situasjoner, både på fritid, på skolen, og i arbeidslivet. En person med dårlig sosial atferd kan være i faresonen for å bli en mobber, eller for selv å bli sosialt utstøtt. Eksempler på gode sosiale ferdigheter kan innebære måter å kommunisere og uttrykke seg på, ved hjelp av stemmebruk, gestikulering, øyekontakt, og kroppsholdning (Brunland og Eikbu, 1992). For å ha gode sosiale ferdigheter har man behov for en god sosial kompetanse. Ogden (2009) beskriver et sosialt kompetent barn som et barn som er arbeidsvillig, kommuniserer klart, og merker seg andre barns uttrykksmåter og normer. At barn tar del i normer og regler i grupper gjennom relasjoner, er noe Fors (1995) kaller for det indre livet i skolegruppen.

Da mennesker er en sosial art, vil det for mange være viktig å bli akseptert av medmennesker. Heinemann (1973) forklarer hvordan mennesker har en tendens til å nullstille følelser ovenfor menneskelige forhold vi ikke anser som positive. Han kaller positive følelser for den høyeste intensitet av kjærlighet, og den negative for høyeste intensitet av hat (Heinemann, 1973). Mellomstadiene mellom kjærlighet og hat fylles inn trinn for trinn. Midt mellom hat og kjærlighet vil vi finne likegyldighet. Dette skaper et bilde av våre holdninger ovenfor andre mennesker. Alle møter med andre mennesker vil innebære et følelsesmessig engasjement av ulik grad. Enten man er likegyldig, føler hat, eller kjærlighet, vil mellommenneskelige samspill innebære en følelsesmessig opplevelse (Heinemann, 1973).

Når et individ befinner seg i en gruppe bestående av flere mennesker, vil det bli naturlig å følge gruppen, og gjerne oppføre seg på en måte man ikke ville oppført seg om man var alene (Cowley, 2001). Gruppepress vil på denne måten være en viktig faktor innen dårlig atferd. Cowley (2001) poengterer videre hvordan flere unge kan ha en frykt for hva som skal skje om man ikke følger presset fra en gruppe og oppfører seg på en måte man vet er dårlig, men som er akseptert av medelever. Dette støttes også av Aronson (2011) som viser til hvordan man på grunn av press og meninger fra gruppen vil gå bort fra egne tanker og heller følge gruppetenkingen. Bråten (2010) forteller om hvordan ønsket om tilhørighet kan føre til konformitet, at man følger gruppens normer og regler, og ikke avviker dette i frykt for negative reaksjoner fra de andre gruppe medlemmene. Gjennom positive og negative forsterkninger formes mennesker, og vi havner ofte i et gruppepress (Bø, 1995). Et slikt press kan være direkte, eller indirekte. Likevel er en sjelden klar over at en påvirkes av andre. Bø (1995) nevner ”flertallsmisforståelsen”, der en gruppe mennesker gjør noe man tror at gruppen forventer av dem, mens atferden bare baserer seg på en illusjon. Dette er en del av et fiktivt sosialpress, der man ikke klarer å tolke signalene som kommer fra andre, og dermed har en atferd man tror forventes, men som ikke gjør det. Befring og Tangen (2012) nevner også dette, men velger å kalle det ”majoritetsmisforståelsen”. De legger til at det kreves at barn må lære seg å identifisere hva gruppepress er, for å ikke havne i en slik gruppe. Medlemskap i en gruppe med majoritetsmisforståelse kan føre til negative konsekvenser for barnas atferd.

Heinemann (1973) forteller om ”den anonyme forsamling”, som beskriver situasjonen der ukjente mennesker får noe til felles, og dermed danner et slags samhold. Ved hjelp av påvirkning utenfra, kan en slik gruppe som er sammenføydd på en løs måte, bli en mer sammensveiset gruppe. Dersom den anonyme forsamlingen bindes sammen på grunn av opparbeidet irritasjon, kan et ikke-medlem bli offer for kanaliseringen av irritasjonen. Det er på denne måten en mobb skapes, og kanaliseringen vil kalles mobbing (Heinemann, 1973). ”Den lojalt samarbeidende gruppen”, er i motsetning til den anonyme, en gruppe som er godt samstemt og sterk. Dette viser til hvordan en utenforstående person kan skape irritasjon eller sinne hos en gruppe, til tross for at han ikke oppfører seg provoserende, fordi de har et felles mål, med felles følelser (Heinemann, 1973). En slik gruppe kan fungere uoverveid, og kan uten videre mobbe et menneske som ikke egentlig står til grunn for aggresjonen som utspiller seg. Heinemann legger til at ”Den lojalt samarbeidende gruppen”, i noen tilfeller kan angre på atferden, og slippe den utenforstående inn i gruppen. Et siste eksempel er ”Den fast sammensvusede gruppen”, som verken vil slippe inn nye medlemmer, eller slippe ut

nåværende medlemmer. En slik gruppe skapes over tid, og har sterke trykk på medlemmene, men samtidig en trygghet. En slik gruppe kan bare på grunnlag av at den er sammensveiset, begynne å mobbe (Heinemann, 1973). På denne måten kan vi si at gruppen får mye innflytelse sosialt, og kan anses som mektig. Nyere gruppeteori viser til at mennesker ofte grupperer seg sammen for å skape en følelse av annerkjennelse (Stensaasen og Sletta, 1995). Samtidig er sosial bytteteori viktig for mennesker, der vi tar og gir goder.

2.5 Makt og status.

Makt kan utspille seg på flere måter, blant annet gjennom vold, press, autoritet eller tvang (Hernes, 1982). I tillegg kan det brukes til manipulering, eller for å undertrykke andre (Johannesen, Kokkersvold, og Vedeler, 2010). Fors (1993) viser til fire former for makt; den manipulerende makten, den konkurrerende makten, den utnyttende makten, og den beskyttende makten. Sistnevnte går ut på at man bruker sin makt for å beskytte andre, mens de foregående handler om å bruke makten negativt for å få det som man ønsker (Fors, 1993). Hernes (1982) definerer makt som en situasjon der man som person har en evne til å realisere egne interesser. Samtidig påpekes det at en slik evne ikke vil være likt fordelt, da et individ vil ha mer makt enn et annet. Makt er både noe man besitter, men også noe man utøver (Hernes, 1982). Et individ utøver makt over noen andre når de endrer konsekvensene av andres valg av handlinger. Dette kan vises til i eksempler som å bruke løfter, og/eller trusler for å skape innflytelse. Underlid (2013) viser til at man kan demonstrere makt og status blant annet ved å ta mye plass, prate høyt, og å kontrollere rommet. Makt i forhold til relasjoner kaller man gjerne mikromakt. At en person innehar mikromakt vil ofte bety at personen besitter en bestemt posisjon. Dersom den avmaktige er avhengig av den med makt, vil dette styrke maktinnehaverens posisjon ytterligere (Underlid, 2013). Dette støttes også av Bråten (2010), som viser til at en med makt over ressurser, kan utnytte den avmektiges svakheter.

Karlsson og Börjeson (2011) beskriver hvordan mennesker kan ha ulike former for makt over andre. Det kan være økonomisk makt, eller kunnskap som makt. De beskriver kunnskap som en maktressurs, dette fordi man sammen med kunnskap vil få legitimitet. I tillegg vil en ved hjelp av kunnskap kunne vurdere hvilke strategier og alternativ man står ovenfor når man ønsker å tilegne seg makt (Karlsson og Börjeson, 2011). Pellegrini (2007) presenteres i *Bullying among youth*, der det beskrives hvordan han ser dominerende atferd blant barn allerede fra førskolealder (Pellegrini, 2007 i Kiriakidis, 2011). Det skrives videre

om hvordan Farmer, Estell, Bishop, O'Neal & Cairns (Farmer et al 2004 i Kirikiadis 2011) la merke til at undommer som kunne vurderes til å være populære, hadde større makt i den sosiale hierarkien, og ofte brukte sosialt aggressive metoder for å påpeke sin status, og dermed dominere over andre. Eksempler på en sosialt aggressiv person er at han eller hun forsøker å dominere samtaler, snakker mer enn de lytter, og hopper inn i flere samtaler uten å inviteres inn. Fors (1995) forteller om hvordan det er de mektige som bestemmer vilkårene for den avmektige.

I følge Bruyn & Cillessen (2006, i Kiriakidis, 2011) finnes det to typer populære unge; Den populistiske unge, som er aggressiv, innflytende, har lite interesse for skolen, og er arrogant. Den andre typen er den prososiale populære, som kan sees som å være hjelpfull, interessert i skolen, og en man gjerne vil omgås. Felles for begge disse populære unge var at de var ansett å være tiltrekkende, moteriktige, og til å ha mange venner (Kirikiadis, 2011). Foucault (Steinsholt, 2004)¹ viste til hvordan det er kroppen i seg selv som fører til at makt forekommer, da man kan bruke makt over andres kropp, ved bruk av tvang og kontroll. I tillegg var han svært opptatt av makt i forhold til relasjoner, og mente at det hørte sammen. Dette kalte han relasjonsmakt.

Barn og unge som vokser opp, har ofte vanskeligheter med å finne sin egen identitet (Heinemann, 1973). Barn med identitetsvansker vil lettere gi under for press fra sosiale gjenger og jevnaldrede fordi man ikke er ferdig utviklet. For å bli akseptert i en sosial gruppe, og dermed overholde en gitt status, må man i følge Heinemann (1973) gi etter for presset, og unngå å protestere mot holdninger og handlinger som er blitt normert. Gjennom Asch-eksperimentet, presentert i Bø (2005), kom det frem at hvis et individ settes sammen med en høystatusperson, vil han gi lettere etter for press. Dersom det var omvendt, at individet hadde høyere status enn den han ble satt mot, ble han mindre påvirket. Dette viser til hvordan man lettere følger etter en person med høy status (Bø, 2005). En person med høy status vil også kunne ha lettere for å være en rollemodell i den såkalte modelleringsteorien (Skaalvik og Skaalvik, 2005). Gjennom modellering kan det læres både god atferd, som problemløsning, eller dårlig atferd, som for eksempel mobbing

¹ Forfatter av kapittelet, Hultqvist, døde under arbeidet. Det oppgis i *pedagogikkens mange ansikter* av Steinsholt (red) bearbeidet, oversatte og ferdigstilte artikkelen.

3.0 Forskningsmetode

For å belyse min problemstilling, ”*Hva ligger bak en mobbers handlinger*”, har jeg valgt en kvalitativ tilnærming. Gjennom en kvalitativ tilnærming vil jeg få anledning til å belyse tanker og følelser hos mennesker som har deltatt i mobbing. Et av de viktigste momentene innen kvalitativ metode, er at man som forsker vil forsøke å få frem informantens perspektiv på virkeligheten (Nilssen, 2012). Forsker skal deretter fortolke svarene informanten gir, noe som tyder på at metoden kan anses å være hermeneutisk (Schiefløe, 2011). Denne studien er inspirert av fenomenologi, men ble utført som et intervjustudie. Studien er induktiv, hvilket betyr at jeg tok utgangspunkt i informantenes sitater og erfaringer, og deretter fant sammenhengen med tidligere teori og forskning (Tjora, 2010).

Intervjuene i studien ble utført på en semi-strukturert måte (Tjora, 2010). Dette betydde at spørsmålene som ble stilt, og rekkefølgen de ble stilt i kunne tilpasses hver informant. På denne måten fikk jeg muligheten til å komme i dybden i forskningsdeltakerenes historier. Intervjuformen ble mer naturlig på denne måten, og intervjuet kunne oppleves som en samtale. Dette var også viktig for å skape et trygt forhold til informantene. Intervjuene ble holdt individuelt, og tok rundt en time.

En retrospektivt studie innebærer at informantene tenker tilbake på handlinger som har hendt tilbake i tid, for å hente frem historier om handlinger. Denne metoden benyttet jeg da informantene fikk spørsmål om opplevelser og hendelser som har skjedd i fortid. Hovedgrunnen til at intervjuene ble utført retrospektivt, var fordi informantene da ville ha fått tid til å reflektere over hendelsene. Samtidig anså jeg det vanskelig å intervju barn om temaet. Det ble også ansett som vanskelig å rekruttere elever i grunnskolen som sier at de faktisk mobber. Dette fordi det er et sensitivt tema, og det ville vært fare for at eventuelle barn ville blitt hengt ut som mobbere, og fordi jeg ikke forventet å få dype refleksjoner og svar på spørsmålene. Heller var det ikke å forvente reflekterte svar fra noen som var midt i situasjonen, og ikke hadde fått ting på avstand. Et retrospektiv studie har flere faktorer som må vurderes. Blant annet om man kan stole på informantens minner, og hvor langt tilbake i tid hendelsene som spørres om hendte. Sistnevnte prøvde jeg å begrense ved å søke etter informanter under en viss alder. I tillegg må det være med i vurderingen om informantene kan ha tatt med seg hendelsene i videre personutvikling, og endret perspektiv eller syn på hendelsene. Dette kan ha farget historiene de eventuelt kommer med under intervju. Metoden har også positive sider, blant annet at informantene har fått tilstrekkelig tid til å reflektere over hendelsene, og at man derfor kanskje kan få mer utfyllende svar. I dette tilfellet er det også

positivt at informantene kan ha fått hendelsene mer på avstand, og at det dermed kanskje kan være mindre sårt å snakke om mobbingen. Denne metoden innebærer en viss form for hermeunetikk, da informantene tolker sine egne handlinger. Der jeg igjen skal tolke informantenes fortolkninger, kan vi snakke om dobbel hermeunetikk (Nilssen, 2012). Det er da viktig at forsker tenker på både konteksten hendelsene skjedde i, og konteksten de senere ble tolket i, for å få gyldighet i sitatene.

3.1 Informanter og kriterier for deltakelse

Temaet i oppgaven er sensitivt, der informantene snakket om ubehagelige hendelser de selv har deltatt i, og det var det aldri en selvfølge at det å få tak i informanter ville bli lett. Informantene var tre voksne personer som alle har gått på grunnskole i Norge. Ikke overraskende var det vanskelig å få tak i informanter. Likevel vurderte jeg dette som nok til å få et greit bilde av temaet, da informantene representerte ulike mobbemetoder som dermed førte til ulike svar og vinkler på mobbere.

Kravene jeg satte var at de skulle være mellom 18 og 25 år. Valget om å sette dette alderskravet var av flere grunner. For det første ville det være enklere å få prosjektet godkjent av Norsk Samfunnsvitenskapelig Datatjeneste (NSD) (Vedlegg 1). Jeg ønsket informanter som var myndige. På denne måten anså jeg det som mindre etisk utfordrende å stille vanskelige spørsmål. For det andre ønsket jeg at informantene skulle ha noen år mellom mobbehendelsene, og intervjusituasjonen. Dette fordi de da ville hatt lenger tid til refleksjon, og kanskje komme med mer nyanserte svar. At jeg hadde en øvre grense på 25 år, var fordi jeg ikke ville at det skulle gå for lang tid mellom hendelsene som skulle beskrives av informantene, og intervjuene. Dette fordi man kan glemme situasjoner, hendelser og følelser. I tillegg ønsket jeg å skape en nærhet til informanten, noe jeg antok ville bli lettere om vi var jevnaldrede. Jeg anså det som viktig å ha en nærhet til informanten, for på denne måten å skape tryggere rammer, og deretter få dypere svar.

For å få delta som informant måtte kandidatene i tillegg til å møte alderskravet, og ha gjennomført handlinger i henhold til definisjonen av mobbing. Dette innebærer at mobbingen må være plaging som har skjedd mot en eller flere mennesker som kan anses å være svakere sosialt og/eller fysisk eller psykisk enn mobberen, og at det i tillegg må ha foregått over tid. På denne måten hindret jeg at jeg ble kontaktet av mulige informanter som jeg senere måtte ha konkludert med at ikke stilte kravene jeg hadde satt til å bli definert som en tidligere

mobber. En av informantene henvendte seg til meg og forklarte sin egen opplevelse om sin egen fortid som mobber, og vi kom sammen frem til at personen var en aktuell kandidat.

Jeg ønsket å ha informanter av begge kjønn for å få større variasjon. Som det fremkom i teoridelen er det forskjeller mellom kjønnene når det gjelder måter å mobbe på. Å ha begge kjønn var ikke nødvendig, men positivt med tanke på variasjon. Jeg hadde ikke satt noen krav til hva slags type mobber informantene skal ha vært. Både for å forenkle prosessen med innhenting av informanter, og for å få frem variasjon i oppgaven, søkte jeg både etter hovedmobbere, og de som anser seg selv som å ha vært en mindre deltagende mobber. Til slutt ble utvalget på tre informanter, noe som først virket lite, men som viste seg å være tilstrekkelig. At det var få informanter kan ha ført til lite variasjon i historier, motiver og teorier, men vil likevel kunne gi et bilde av hva som ligger bak mobbing. I tillegg kan jeg gå dypere inn i hver informant sin historie.

3.2 Datainnsamling

For å rekruttere informanter til denne oppgaven, brukte jeg flere metoder. Allerede da oppgavens tema var klart, høsten 2013, søkte jeg etter informanter via sosiale medier. Jeg presenterte oppgavens formål, og informerte om kravene jeg hadde satt til informantene. Jeg fikk også venner og kjente til å dele dette videre, for å nå ut til et bredere publikum. Gjennom annonsering på sosiale medier fikk jeg kontakt med to personer, som begge ønsket å være informanter. I løpet av januar 2014 utformet jeg et skriv der jeg søkte etter informanter. Her beskrev jeg oppgavens formål, presenterte prosjektet, fortalte om hvordan intervjuene vil foregå, og når prosjektet ble antatt å være avsluttet. Skrivet leverte jeg ut i en forelesning ved NTNU i februar 2014. Da oppgavens tema kan anses å være svært sensitivt, var tanken at jeg kunne ufarliggjøre situasjonen ved å møte opp personlig. Jeg delte ut skriv om oppgaven min, og oppfordret dem til å ta kontakt for å bli informanter. Ingen av disse tok kontakt i ettertid. I tillegg hang jeg opp et skriv om oppgaven min ved NTNU, ved oppslagstavler og lesesaler (Vedlegg 1). Dette ga kontakt med en informant som ville delta i oppgaven. Det ble presisert nøyte i skrevet hvilke kriterier informantene måtte møte for å kunne bli med på prosjektet.

I tillegg til disse metodene, forsøkte jeg å bruke snøballmetoden da jeg ba mine egne informanter om å kontakte meg dersom de kjente til noen som kunne passe til studien (Tjora, 2010). At dette ikke hadde suksess kan henge sammen med at det er et sensitivt tema, og at informantene ikke ville avsløre seg til venner og bekjente ved å anbefale dem om å kontakte

meg. Det var en utfordring å skaffe informanter, og jeg valgte derfor å slippe en av kandidatene inn i studien, til tross for at informanten var et år eldre enn den opprinnelige aldersgrensen som ble satt. Dette avviket ble ikke ansett som uheldig ovenfor studiens resultater.

3.3 Intervjuguide

I forkant av intervju ble intervjuguide utformet, og tanken var at den skulle fungere som en veileder under intervjuene (Tjora, 2010). Den inneholdt tema for det jeg ønsker å ta opp, og rekkefølgen jeg ønsker å bruke. Det går et skille mellom strukturert- og semistrukturerte intervjuguider. Jeg ønsket å utforme en semistrukturert intervjuguide, da jeg forventet at informantene kanskje ville ha svært ulike svar, og at jeg derfor kom til å gå i ulike retninger. Under utformingen av intervjuguiden utformet jeg spørsmål som kunne passe til flere ulike typer hendelser informantene kan ha vært igjennom. I tillegg la jeg opp til at det var muligheter for å komme med oppfølgingsspørsmål som kunne undersøke hver informant sine enkelte opplevelser på en dypere måte. Jeg endte dermed opp med en semistrukturert intervjuguide, supplert av oppfølgingsspørsmål (Vedlegg 2). Under intervjuene ble rekkefølgen på spørsmålene endret ettersom hvordan informantene responderte. Dette førte til bedre flyt. Likevel ble samtlige spørsmål stilt og besvart i alle intervjuene. Informantene ble ikke tildelt intervjuguiden på forhånd av intervjuene. Selv om det var ønskelig med refleksjon, ønsket jeg at informantene skulle svare det som falt dem inn. I tillegg anså jeg det som en mer naturlig samtale om informantene ikke hadde forberedt svar i forkant.

Det var svært viktig under utformingen å skape en sterk forbindelse mellom spørsmålene og oppgavens problemstilling. Flere av spørsmålene omhandlet følelser og tanker rundt erfarte hendelser, noe som var oppgavens hovedmål å undersøke. Oppbyggingen av intervjuguiden ble slik at det først var noen innledende spørsmål som hadde som hensikt å gi intervjuet en enklere inngang, noe som var viktig da temaet i studien er sensitivt. Deretter var alle spørsmålene delt opp i tema. Startende med hva informanten tenker om mobbing generelt, og så over til hva mobbingen gikk ut på, hvordan informanten hadde det med seg selv i tiden han eller hun mobbet, og følelsene bak hendelsene. I tillegg hadde jeg med spørsmål om hvilke tanker informanten har om mobbingen i dag, og litt om hvordan forholdet til mobbeofferet er i dag. På denne måten benyttet jeg meg av ”traktprinsippet” (Dalen, 2011),

der jeg innledet lett, spurte de vanskeligste spørsmålene i midten av intervjuet, og avsluttet med litt enklere spørsmål igjen.

3.4 Pilotintervju

Å bli intervjuet om å ha vært en mobber kan oppleves som både sensitivt og stigmatiserende. Jeg anså det derfor som viktig å ha et pilotintervju før selve intervjusituasjonen. Her kunne jeg få tilbakemelding på om spørsmålene virket angripende, dømmende eller støtende. Dersom spørsmålene hadde hatt en slik effekt, ville det vært viktig å endre intervjuguiden for å kunne ha et mest mulig åpent og trygt intervju. Pilotintervjuet ble utført i starten av februar sammen med en medelev fra studiet mitt. Pilotinformanten innfridde kravene jeg satte til informantene da det gjalt alder, men var ikke selv en aktuell kandidat da hun ikke var en tidligere mobber. For pilotintervjuet laget hun da en fiktiv karakter. Under pilotintervjuet benyttet jeg meg av båndopptaker, og lærte på denne måten å kjenne de tekniske hjelpemidlene. Både hvordan apparatet fungerte, og hvordan jeg kunne transkribere intervjuet effektivt og nøye. Etter endt intervju konkluderte jeg med at intervjuguiden hadde passende lengde, men at jeg måtte legge til noen spørsmål, og trekke fra noen som var repeterende. For eksempel ble det klart at det ikke var et poeng i å spørre informantene både om hvor lenge de mobbet, når de begynte å mobbe, og når de sluttet å mobbe, da alle svarene kom frem i det første spørsmålet. Pilotinformanten kunne rapportere tilbake om at spørsmålene ikke virket støtende og at innledningsspørsmålene ikke var for aggressive.

Det var viktig med et pilotintervju for å kunne lære mer om meg selv som en intervjuer. Jeg erfarte å bli mer trygg på spørsmålene, samt å bruke kroppsspråk for å få informantene til å utdype historiene. Som Dalen (2011) påpeker, er et pilotintervju en mulighet til å motta tilbakemeldinger, vurdere seg selv, og å lære når man skal lytte i stedet for å prate for å unngå overkjøring.

3.5 Hovedintervjuene

Under intervjusituasjonen i hovedintervjuene var det viktig å skape trygge rammer for informantene. Jeg begynte derfor med å introdusere meg selv, prosjektet mitt, og forklare hva formålet med oppgaven var. I tillegg hadde jeg med noe informantene kunne drikke eller

spise, for at de kunne ha noe å feste blikket på dersom de kom borti tøffe tema, og at det dermed ble et mer naturlig avbrekk fra øyekontakten. Intervjuene ble utført individuelt på grupperom på NTNU i Trondheim. Jeg lot det være opp til informantene å bestemme hvor de ville intervjues, men foreslo et grupperom på Dragvoll som et alternativ. Tjora (2010) presiserer hvordan det ofte kan skape en mer avslappet stemning for informantene om de intervjues på en plass der de føler seg trygg. Det var derfor viktig å finne rom hvor det ikke var lytt, og hvor det ikke var innsikt. På denne måten kunne informanten snakke fritt, uten å måtte tenke på at noen kunne se oss sammen i en intervjusituasjon og trekke konklusjoner.

Det er samtidig viktig å presisere hva som skal skje med materialet, under en intervjusituasjon (Dalen, 2011). Dette kan være en grei innledning, i tillegg til at det gjør situasjonen ytterligere tryggere for informanten. Jeg presiserte derfor at alle lydspor vil bli slettet ved prosjektets slutt, og at alle transkripsjoner vil oppbevares utilgjengelig for andre. Det var samtidig viktig å nevne at alle navn og spesifikke stedsnavn ville bli anonymisert. Særlig en av informantene var veldig opptatt av å bli anonymisert, og vi ble enige om at informanten skulle få lese gjennom transkripsjonen for å selv kunne se etter ord og uttrykk som kunne virke avslørende for identiteten.

Før intervjuenes start, ba jeg informantene om å skrive under på samtykkeerklæring etter å ha informert grundig om prosjektet og dets formål (Vedlegg 3). Samtidig ba jeg om tillatelse til å bruke båndopptaker, noe som er svært viktig i følge Tjora (2010). Jeg benyttet meg av intervjuguiden jeg på forhånd hadde testet ut ved hjelp av pilotintervjuet. Intervjuguiden hadde en lett innføring med mer trivielle spørsmål, som hjalp til med å lette på stemningen. Under intervjuet fant jeg det viktig å vente på svar fra informanten, da det ofte krevde litt refleksjon og tenkning fra informantens side for å svare. Etter hvert av intervjuenes slutt, ble det en naturlig avsluttende samtale der vi snakket om blant annet mobbing, og andre ting. Det virket som om alle informantene etter intervjuets slutt ønsket å snakke litt om hva de nettopp hadde fortalt. En sammenheng mellom alle informantene var at de virket litt beklagende, og presiserte at de har endret atferd siden mobbingen skjedde. De avsluttende samtalene var med på å lette stemningen igjen. Dette anså jeg som viktig, og hadde derfor avsatt tid til dette.

3.6 Forskerrollen

Forskerpåvirkning er noe man i følge Dalen (2011) ikke vil kunne unngå. Det er derfor bedre å være klar over at man som forsker vil farge prosjektet i viss grad, grunnet personlige syn og erfaringer. Jeg var hele tiden klar over min egen rolle i prosjektet, og har på denne måten prøvd å unngå å påvirke studien med personlige tanker. Blant grepene jeg tok for å unngå for mye forskerpåvirkning, var det å bruke koding for å finne sitater fra informantene, transkribere korrekt, samt å lese meg opp på flere teorier om mobbing, for å få et nyansert syn i forkant av intervjuene. For å unngå kontrolleffekt, altså forskerpåvirkning på informantene under intervjuene, stilte jeg åpne spørsmål, og prøvde å ha et åpent kroppsspråk. Jeg forsøkte samtidig å reagere noe likt på alle svarene jeg fikk, for ikke å styre informantene i visse retninger. I tillegg fant jeg det viktig å unngå å vektlegge noen av informantene mer enn de andre. Det var også viktig å gå nøytralt inn i hvert intervju, og i stor grad unngå å la det foregående intervjuet farge forventningene for det nye. Ved å være bevisst på disse elementene, kan forskerpåvirkningen ha blitt begrenset i stor grad, selv om den ikke ville ha forsvunnet fullstendig. Fra før har jeg ingen erfaring som mobber eller mobbeoffer, noe informantene ble opplyst om. Likevel har jeg vært en del av ordinære klassemiljø gjennom grunnskolen, der det har vært utestengelser, tendenser til mobbing, og intriger. I disse situasjonene var jeg en utenforstående, eller publikum. At hendelsene jeg observerte i barneårene var mobbing, var noe jeg ikke innså før senere. Jeg anser det derfor mine erfaringer med mobbing som lite påvirkende i arbeidet med denne studien.

3.7 Etikk

Denne oppgaven har et tema som for mange kan være svært sensitivt. Det var derfor veldig viktig å gå frem på en varsom måte, både før og under rekrutteringsfasen, under selve intervjuene, og i prosessen etter. Det viktigste under en kvalitativ forskningsoppgave, er at informantene ikke skal komme til skade som konsekvens av at de har delt informasjon (Tjora, 2010). I denne sammenhengen er det fare for at informanten tar skade dersom han eller hun blir gjenkjent. Navnene, samt hjemstedene på informantene ble derfor anonymisert. Alle navnene som nevnes i denne oppgaven er pseudonymer. Da oppgavens tema er sårbart, og omhandler personer som innrømmer å ha vært slemme mot andre mennesker, kan man i verste fall risikere at noen dømmer informantene i ettertid for hendelser som har skjedd tilbake i tid.

Det er også fare for stigmatisering, eller at informantene blir satt i bås. Samtidig er det muligheter for at informantene fremdeles blir betraktet som mobbere, selv om de er tidligere mobbere. For å unngå dette har jeg vært svært nøye med konfidensialitet. Jeg unnlot å snakke om intervjuene i tiden før og tiden etter de ble holdt, i tilfelle noen skulle se meg sammen med en av informantene på vei inn eller ut av intervjurommene. I tillegg begynte jeg anonymiseringen av informantene allerede under transkriberingen. Lydfilene ble oppbevart utilgjengelig for andre, og ble ikke hørt av andre enn meg.

Prosjektet ble meldt til Norsk Samfunnsvitenskapelig Datatjeneste (NSD) (vedlegg 4). Jeg sendte inn søknaden i midten av januar 2014, og fikk prosjektet godkjent allerede i slutten av samme måned. Det ble ikke vurdert å sende søknad til regionale forskningskomiteer for medisinsk og helsefaglig forskningsetik (REK). Dette fordi forskningen i studien ikke var helsefaglig. Forskningen krevde heller ikke dispensasjon for taushetsplikt, da informantene uttalte seg på vegne av seg selv. De avslørte ikke mobbeofrenes identitet, eller annen informasjon de ikke var berettiget til å gi.

Det ble i rekrutteringsfasen gjort klart at informantene kunne trekke seg på ethvert tidspunkt, til intervjuet var ferdig. Det ble samtidig gjort klart at informantene ikke trengte å oppgi noen begrunnelse dersom de ønsket å trekke seg. Informantene signerte samtykkeerklæring før vi startet intervjuene. Dette fordi det skal være klart at informantene er klar over hvilket prosjekt de er med på, samt sikre at de er med frivillig. Samtykkeerklæringen ble signert med navn, og dato, og inneholdt kontaktinformasjon til informantene. Kontaktinformasjonen ble lagt til, i tilfelle det skulle være nødvendig med member check, oppfølgingsspørsmål eller publiseringstillatelse. De signerte samtykkeskjemaene ble oppbevart utilgjengelig for andre.

3.8 Pålitelighet og gyldighet

En indikator på kvalitet i forskning, er at man oppnår kriteriet om pålitelighet (Tjora, 2010). For å oppnå pålitelighet var det viktig å i denne oppgaven være så nøytral som mulig ovenfor informantene, transkribering, koding, og analysering. Særlig var det viktig med forskerrefleksivitet, som er erkjennelsen av at man som forsker vil kunne påvirke forskningen med blant forforståelse. Nilssen (2012) påpeker hvordan det er lite nytte i å eliminere forskereffekten men bedre å heller være klar over den, og begrense den så mye som mulig. Et av grepene jeg tok i bruk for å begrense forskereffekten, var å gå inn i prosjektet med tanken

om at jeg kom til å motta mange ulike svar. Jeg jobbet derfor med flere ulike teorier på forhånd av intervjuene, for å være åpen for at svarene fra informantene kunne gå i ulike retninger. I tillegg var det viktig å ikke påvirke informantene med ledende spørsmål under intervjuene, samt ha et åpent kroppsspråk. Et annet viktig aspekt, var at det var viktig å unngå eliteskjevhet, som fremkommer når en forsker anser den ene informanten som en nøkkelinformant, som vil vektlegges mer enn de andre (Dalen, 2011). Jeg unngikk dette ved å ilegge alle informantene like mye viktighet, tid, og å gå nøytralt inn i alle intervjuene.

For å oppnå gyldighet, altså å svare på det man faktisk ønsker å få svar på, var det viktig å sørge for at transkriberingen av intervjuene ble så korrekte som mulig (Tjora, 2010). For å øke gyldigheten, ga jeg informantene mulighet til member check, da jeg spurte om de ville lese gjennom transkripsjonen for å se om de følte seg riktig forstått. To av informantene ønsket ikke å motta transkripsjonen, mens det var svært viktig å få lese for den tredje. Gyldigheten ble også økt ved at jeg var kritisk til egne spørsmål, samt egen påvirkning på informantene. Da denne oppgaven baserer seg på dybdeintervju angående personlige tema, er det liten overførbarhet i materialet. Overførbarhet, eller generalisering, var heller ikke noe mål for dette prosjektet. Det var viktigere å belyse et viktig tema med en ny innfallsvinkel. Tre informanter er ikke en stor nok gruppe forskningsdeltakere til at informasjonen kan generaliseres til populasjonen. Ettersom studien er kvalitativ, kan den derimot ha en naturalistisk generalisering, der leseren selv kan vurdere om funnene har gyldighet for leserens eget liv eller forskning (Tjora, 2010). Samtidig er det mulighet for overførbarhet, på den måten at leseren selv tolker, og eventuelt lar funnene skape mening. Oppgaven har også en generaliseringsmulighet, da den kan inspirere til, eller være utgangspunkt til videre forskning. For å få begrepsvaliditet, altså korrekthet i at vi målet det vi faktisk ønsker å måle, var det viktig å finne en bekreftet definisjon på fenomenet mobbing (Ringdal, 2007). Det var samtidig viktig at svar på spørsmålene som omhandlet mobbing, faktisk var mobbing.

3.9 Dataanalyse

Jeg anså det som viktig å selv transkribere mine egne intervjuer. Dette var fordi transkribering ga mulighet for å bli kjent med det innsamlede materialet (Dalen, 2011). Samtidig vurderte jeg det slik at jeg ville kunne kjenne igjen tonefall og ord, og kunne sammenligne de med notatene jeg gjorde meg underveis i intervjuene. På denne måten kunne jeg notere meg når informanten fremsto som usikker, sikker, og så videre. Da jeg transkriberte intervjuene, valgte

jeg å gjøre det på bokmål, uavhengig av informantenes dialekt. Dette gjorde jeg fordi dialekt ikke hadde noen signifikans for oppgaven, og for å sikre anonymisering av informantene på en sterkere måte.

Transkriberingen fant sted umiddelbart etter at intervjuene var over. Dette fordi jeg da ville kunne huske kroppsspråk, og stemningen under intervjuet. I tillegg ville jeg være ferdig med ett intervju, før jeg startet på det neste. Dette var et tiltak jeg gjorde for å unngå å forurense min egen forskning ved å dra med tanker om foregående intervju inn i de nye. Etter at intervjuene var transkribert, hørte jeg gjennom intervjuene en ekstra gang, for å sjekke at alt kom med i transkriberingen. Deretter leste jeg gjennom dem flere ganger for å bli bedre med kjent materialet. Først fant jeg frem noen sitater som viste hva informantenes tanker var om mobbing generelt, og noen sitat som beskrev mobbingen de bedrev tidligere. Deretter fant jeg tre tema som skilte seg ut i intervjuene. Disse temaene kom frem etter at jeg så sammenhengen mellom de transkriberte intervjuene og teori og tidligere forskning. Det viste seg gjennom teori at mobbing handlet mye om mobberenes selvtillitt. Gjennom intervjuene kom det tydelig frem at informantene hadde et stort fokus på status, og det sosiale bak mobbingen. Det var også tegn på at makt var noe som lå bak mobbingen. De tre kategoriene ble dermed som følger; ”selvoppfatning”, ”status”, og ”makt”. På denne måten benyttet jeg åpen koding, der jeg søkte foreløpige kategorier. Det ble likevel disse tre kategoriene jeg stod igjen med til slutt, i tillegg til sitatsamlingen som omhandlet mobbehendelser, og informantenes tanker om mobbing generelt. Det ble klart senere at det lå mye om grupperinger i informantenes sitater. Dette ble likevel ikke en kategori, da det var et mer overordnet tema. Jeg begynte deretter å dele opp informantenes sitater innen hver av disse kategoriene. For å få til dette på en oversiktlig måte, benyttet jeg meg av fargekoder, der sitatene som passet inn i en av kategoriene ble markert med tilhørende farge. Sitater som ikke passet inn i en av de tre kategoriene ble forkastet. Å kode materialet på en slik relativt mekanisk måte bidro til at jeg som forsker ikke farget forskningen med personlige tolkninger og vurderinger i alt for stor grad. Etter at de aktuelle sitatene var uthevet med fargekoder, ble de overført til et nytt dokument, og samlet opp under hver kategori. På denne måten endte jeg opp med ett dokument for alle informantene, som inneholdt aktuelle sitater for hver av kategoriene. Dette bidro til å gjøre sitatuthentingens oversiktlig, og førte til større pålitelighet i oppgaven.

4.0 Resultater

Her presenteres resultatene fra intervjuene med de tre informantene Lina, Magne, og Aksel. De er alle i 20-årene og opplever seg selv som tidligere mobbere. Deres uttalte eksempler på begåtte mobbebehandlinger presenteres gjennom kategoriene som ble dannet ut fra transkripsjon av intervjuene. Disse tre kategoriene var ”status”, ”makt”, og ”selvoppfatning”. Eventuelle mønster som går igjen hos informantene, eller ulikheter i sitatene, vil bli poengtert.

4.1 Informantene og deres deltakelse i mobbing

Man kan definere handlinger som mobbing dersom de er negativt ladet, blir utført mot et individ som er ansett å være svakere enn mobberen, og dersom handlingene skjer over tid (Olweus, 2001). Alle informantene til denne studien møter disse kravene, og kan anses som tidligere mobbere. Følgende kan vi se hvilke metoder informantene brukte for å mobbe;

”Det var nok mye verbal bruk. Mye sånn... ja jeg ser på meg selv som veldig flink til å prate for meg til tider. Jeg tror jeg kan si mye for å sette ned andre.”
(Magne)

”Det var guttedominert klasse. Fem jenter der den ene var fullstendig utstøtt og mobbet. Mest av jenter. Psykisk mobbing. Ehm. Mellom guttene var det mye fysisk utagering, og lærerne mistet helt kontroll. Lærerne var bare innom for å prøve sine pedagogiske evner.”
(Aksel)

”Uttestenging. Baksnakking. Litt sånn... eh, samlet... var med på å samle folk på å gjøre det mot noen. Og særlig kanskje.. jeg vil si at i klassen var det en sånn ”sjef”. En jente. Og jeg sitter jo med inntrykk av at det var hun som direkte gjorde disse tingene. Men alle spilte jo med henne.”
(Lina)

Informantene gjorde noe negativt, men med ulike metoder. Der Magne var verbal og direkte, var Aksel direkte, både fysisk og verbalt, og Lina drev med indirekte mobbing i form av utestenging og baksnakking. Dette viser at mobbing kan skje på ulike måter. Felles for informantene er at de var mobbere i løpet av tiden på grunnskolen, og at det har skjedd over lengre tid. Nedenfor ser vi hva informantene svarte da de ble spurt om når de mobbet;

”Ungdomsskolen hovedsaklig. Jeg var nok ikke veldig mobbemateriale på barneskolen. Men så fort jeg begynte å vokse litt og bli litt større så... ja endret på en måte den maktbalansen sin litt da.”

(Magne)

”Fra, ja det er et godt spørsmål. Fra jeg var kanskje 9 til 11.” (Lina)

”Nei. Kanskje i... Ja det var forsåvidt gjennom 3. klasse. Opp. Gjennom ungdomsskolen.”

(Aksel)

Aksel var den som mobbet over lengst tid, mens Lina var en mobber over en kortere tidsperiode. Mens de to forenevnte mobbet på barneskolen, begynte ikke Magne mobbingen før han var begynt på ungdomsskolen. Vi ser forøvrig at Aksel er den eneste av informantene som mobbet både på barneskolen, og på ungdomsskolen.

Informantene ble videre spurt om de selv hadde en formening om hvorfor de mobbet.

De kom med følgende svar;

”Jeg tror det var for å styrke meg selv jeg... eh... få meg til å føle meg litt bedre. Rett og slett. Tror ikke det var så mye.. ja jeg så at jeg fikk positiv respons fra andre... da repeterer du det, dersom du får god tilbakemelding på det du gjør.” (Magne)

”Mmm...hvorfor ble jeg det... jeg tror det er en disposisjon mennesket har. Jeg tror ikke det er noe spesielt med meg. Jeg tror... hvorfor ble jeg mobbet. Jeg vet ikke, jeg var barn, jeg skjønnte ikke konsekvensen av handlingen. Så det som var, humor utvikler seg jo. Ja, og det å skjønne at alle folk du ser rundt deg har selvstendige liv som du ikke er klar over. Du ser de i det øyeblikket, og du... har noe å knytte på dem.”

(Aksel)

”Jeg tror kanskje miljøet i klassen gradvis ble dårligere og dårligere. At man ikke våknet opp en dag og mobbet. Men at det begynte litt smått, og ble mer systematisk. Og jeg hadde dårlig selvtillitt, jeg fikk kanskje mer kontroll gjennom å mobbe.”

(Lina)

Vi ser her hvordan informantene har ulike formeninger om hvorfor de ble mobbere. Magne oppgir at han opplevde å få en styrke av å mobbe, og fikk positive reaksjoner fra de rundt seg. Aksel mener at han mobbet fordi han var et barn som ikke forstod alvorret. Han gjorde det fordi det var morsomt, og fordi det ikke virket galt. Lina forteller om et dårlig miljø, og at hun fikk en viss glede i å ha kontroll over andre. Her ser vi altså en likhet mellom Magne og Lina, der begge opplevde en følelse av kontroll og makt, da de mobbet.

For å få en anelse om hvordan informantene var som mobbere, og dermed bli bedre kjent med dem som mobbere, ba jeg dem om å komme med eksempel på en hendelse der de var en mobber. Informantene svarte som følger;

”Jeg føler jeg var med på det, men det var ikke jeg som satte i gang. Det var ei jente. Hun var ikke veldig godt likt i klassen da, og en av mine kamerater hadde veldig sterke følelser mot hun der...Hun var skikkelig teit. Hun hadde internettside. Du vet, disse home.no-sidene. Han hadde klart å hacke den siden. Han hadde skrevet mye stygge ting og sånt. Det er skikkelig ubehagelig å snakke om i ettertid, for jeg husker hvor stort det der greiene der var... Men vi tenkte ikke på det. At det hadde den effekten det kunne få.”

(Magne)

”Gutten på barneskolen, jeg gikk i 3.klasse, han begynte i 1. Han hadde feil klær. Det syntes vi var utrolig artig, da. Gutta på første rad på bussen. Så hver eneste morgen fikk han høre at han var homofil. Og han ble sparket i skinnleggen. Så...I 5.klasse så var det blitt såpass kraftig og vondt at han ikke kunne ha gym lenger.”

(Aksel)

”En som heter Pedro, adoptert til Norge i en alder av tre år, bodde i samme bygd som meg... ehm, ja, slossing.. munnhuggeri. Ja. Uønska å leke med. Fordi han ødela, ja han ødela dynamikken i leken. Så... han ble frøset ut.”

(Aksel)

”Min barneskole lå på østlandet, og det var fra tidlig mye merkepress. Og det igjen bidro jo til dette skillet mellom jentene og guttene. Og jentene seg i mellom. Og da var det ofte sånn at de 'kule' fikk først de dyre klærne. Og da kunne man se hvem som var kule og ikke. Og så hadde den ene klart å skaffe seg noe ganske dyre klær da. Og da tok vi ett blikk og bare 'da slutter vi å gå med det merket'.”

(Lina)

I eksemplene ovenfor ser vi hvordan guttene begge mobbet fordi mobbeofferet var en de anså som annerledes. Aksel en direkte form for fysisk mobbing ved å bruke vold. Magne drev med internettmobbing, mens Lina benyttet verbal mobbing og utestengelse.

Alle informantene oppga at mobbingen skjeldent fikk konsekvenser i form fra voksenpersoner. Magne kunne fortelle at mobbingen hans aldri ble oppdaget. Lina ble oppdaget av moren, som selv hadde vært et mobbeoffer i barndommen. For Aksel ble det konsekvenser de gangene lærerne fikk med seg de fysiske angrepene.

”Jeg tror ikke de visste det. Jeg tror nok de bare så på hvilken posisjon jeg hadde i klassen. Så inntrykket utenfra var at jeg var godt likt i klassen fra de fleste. Jeg synes ikke det var noe særlig oppsyn... dersom det ble slossing... men ellers brydde de seg ikke.”

(Magne)

”Det var etter... det var, ja, to selvmordsforsøk... eller, på forskjellige. Det var folk som måtte flytte. Mitt kull, eller min klasse var veldig spesiell. Vi står som kasus på den lokale skolen. Det var... det var lærere som droppet ut. Vi mobbet lærere og. Det var ille. Men sånn helt på slutten så begynte vi å skjønne jo, vi begynte å se det at ting vi har gjort fikk faktisk alvorlige konsekvenser. Så... det ble jo, mindre aktive etterhvert.”

(Aksel)

”Moren min endte jo opp med å skylde alt på meg, som ikke er riktig. I og med at jeg var et barn. Men en lærer ville gjort det mer sann... Jeg husker nesten ikke at de gjorde forsøk på det en gang. Og hvis de gjorde det så ble det bare at vi himlet med øynene men, de burde jo. Og kanskje de ikke skulle ta den holdningen at 'dere må huske på at det er trist å bli mobbet for de som blir det', og heller spørre oss, hvorfor gjør dere det dere gjør? Ta det i rota.”

(Lina)

I sitatene ovenfor kommer det tydelig frem at informantene følte lærerne og voksenpersonene rundt dem ikke gjorde nok for å stoppe mobbingen. Lina forteller at moren ga henne skylden for all mobbingen, men opplevde at det ble gjort på feil måte.

4.2 Status

Gjennom intervjuene med informantene, kom det frem at det var mye fokus på det sosiale, og på status da de mobbet. Magne og Aksel nevnte i tillegg at de mente mobbingen var noe kulturelt. Dette sa ikke Lina noe om, men under kan vi se hva guttene fortalte;

”Det er nok veldig kulturelt de greiene og. Hvis folk rundt aksepterer det, så er det greit.” (Magne)

”Etter hvert da jeg ble eldre. Der ble det mer verbal... der noen hadde en historie å komme med på noen. Så var du jo med. Du tok del i det morsomme og sosiale. Du tok del i en kultur da, nesten.”

(Aksel)

”Vi skjønnte ikke at det var mobbing. Men det var en del av hva det var. En del av stemningen. Kulturen”

(Aksel)

Nedenfor ser vi hvordan alle informantene opplevde at mobbingen var noe som var en sosial hendelse.

”Det var jo alltid noen som så på da. Så lenge det på en måte falt i smak hos publikum så var det greit”

(Magne)

”Nei jeg var aldri alene. Så det... samme hvem du spør, så... du går på skolen, du sitter på en buss, du er i klassen, du har friminutt. Det er veldig veldig skjelden at en person er alene. Det er noe du kan si om alle mobbere, tror jeg, de er aldri alene. De er alltid sammen med noen andre til stede”

(Aksel)

”Men jeg hadde en glede, sikkert, av å være en del av samtaletema. En del av fliringen. En del av... En del av de andre. En følelse av å være, ja, en del av.”

(Aksel)

”Det ble veldig annerledes, et oppsplittet miljø siste året. Fordi jeg på en måte fikk noen av mine venninner til å være mot hun ”sjefsjenter”. Og da ble det litt splitta, og hun måtte finne seg noen nye tilhengere”.

(Lina)

Sitatene ovenfor viser at det sosiale var en faktor som spilte en rolle i mobbingen. Magne var opptatt av at publikum syntes mobbingen var greit å se på, og forteller at det alltid var tilskuere der da han mobbet. Aksel mener også at det alltid var noen til stede da han bedrev mobbingen. For Lina handlet det mer om at det var en av venninnene hennes, ”sjefsjenter”, som stod i spissen for mobbingen. ”Sjefsjenter” var avhengig av å ha følgere, som kunne delta i, eller observere mobbingen. På denne måten ser vi et mønster; alle mobberene hadde publikum.

At sosial status hadde noe med mobbingen å gjøre ble klart under intervjuene med informantene. Nedenfor presenteres et utdrag av hva informantene mente om hva mobbingen gjorde med gruppens status.

”At vi mobbet? Sterkere og sterkere. Jeg vet ikke, men det var litt sånn, det var en av de tingene... vi følte oss kule sammen da” (Magne)

”Ja, her sitter vi flere stykker og gjør dette... Og man drar hverandre da. Man bare blir med på det. Bygger hverandre opp. Så bare eskalerte det” (Magne)

”Det var det sosiale samspillet. Men du var... du var bare en del av hele greia. Uten å tenke mer om det”.
(Aksel)

”Vi var aldri ute etter å ødelegge noens liv. Det var litt sånn...Det er bare fint at noen er under, sånn at vi kan være på topp. På et vis.”
(Lina)

For Magne handlet det om at mobbingen brakte vennegjengen tettere sammen, og styrket dem. Det handlet om å være en del av samspillet for Aksel, mens det for Lina handlet om å ha en høyere status. Lina snakket videre om posisjoneringen i klassen;

”Jeg følte ikke det var noe rom for at jeg kunne si noe. Jeg var nok... ja, jeg var nok det – hele tiden redd for min posisjon. Ehm. Og at... for det virket som om det skulle så lite til før noen snudde seg mot deg da. For eksempel det at moren din var streng. Sånn at, jeg var nok veldig påpasselig med hva jeg turte å si.” (Lina)

I sitatet ovenfor viser Lina til hvordan hun selv var en mobber for å være sikrere på at hun selv ikke ble et mobbeoffer.

Informantene opplevde at noen i sin egen vennegjeng var utsatt for plaging fra andre.

Da jobbet gruppen sammen for å styrke egne posisjoner. Her ser vi Magne og Aksel sine eksempler på dette;

”Jeg husker en hendelse. Jeg fikk sekser i norsk. På en prøve i norsk. Husker det var en som slang en kommentar som sa at ’fy faen du kan ikke få seks, du som har dysleksi’, Men så har jeg alltid hatt gode venner, så han ble parkert ganske fort da. Av mine kompiser. Så jeg har alltid hatt gode nære venner. Vi har støttet hverandre veldig. Så det kan kanskje være en underbygging til at det ble mobbing og. Hvis du på en måte går etter en, så kommer alle på deg samtidig”.

(Magne)

”Jeg husker friminuttet. Jeg husker at sakser ble kastet. At bestevennen min ble mobba. Da ble jeg kastet på gangen. Jeg hadde blitt sint og tatt han i forsvar. Det var når han ble mobbet. Ja det er sånn... det er helt merkelig komplekst samspill.”

(Aksel)

Ovenfor ser vi hvordan guttene begge var del av et sosialt samspill, en gruppe som beskyttet sine medlemmer. Mønsteret her viser til at de var sterke grupper. For Lina var det derimot omvendt. Hun var del av en sterk gruppe, men opplevde at det var mye utrygghet mellom medlemmene, selv om gruppen i seg selv hadde en trygg status i klassen;

”For med venninnene, det var nært og sånn, men det var liksom ikke sånn at man kunne stole på hverandre. For blant, man kunne være venner, veldig sånn... skulle lite til for å mentalt kaste folk foran bussen da”

(Lina)

”Ja altså det var jo veldig mye frem og tilbake hvem som var bestevenner, så den der nærheten må vi stille spørsmålstegn ved, i og med at vi ikke kunne stole på hverandre.”

(Lina)

I eksemplene ovenfor er det tydelig at Lina var en del av en gruppe som utenfra var sterk, og hadde høy status, men som var utrygg å være en del av. Dette er til stor forskjell fra det de mannlige informantene forteller. De var del av sterke grupper som hadde sterke bånd til hverandre, der det handlet mye om beskyttelse.

At de tidligere mobberene hadde en grei status i sine klasser, har vi sett gjennom kapittelet. Da det gjalt deres forhold til mobbeoffrene, hadde de følgende å fortelle;

”Liten og stille. Veldig lett offer. Jeg merker jo det. Jeg ser det etterpå alle de jeg har gått etter har vært svakere enn meg. Sånn statusmessig.”

(Magne)

”Utestengelse. Folk blir usynlige på en måte. Du har ingenting med dem å gjøre, du har ingenting til felles med dem. De blir ikke med på gruppearbeid. Du har ikke noe til felles, de eksisterer ikke”

(Aksel)

”Det var ikke... det falt bare naturlig. Du hadde ingen felles grunn. Så det var ikke i fokus å være venner med alle som prøver og sånn... nei det var ikke mitt fokus i hvert fall, at alle skulle være godt likt liksom. Så det var ikke med viten og vilje, det bare falt naturlig.”
(Aksel)

”Vi følte at hvis det var problem mellom jentene var det vårt problem, var det problem mellom guttene var det deres problem. Selv om, på en måte noen av jentene kunne være med på guttemobbingen” (Lina)

For kategorien status ser vi at det sosiale apseptet har stor betydning for om informantene mobbet. Vi så at alle informantene hadde høyere status enn sine mobbeofre. For Lina og Magne var status veldig viktig. Aksel sa ikke direkte at det var viktig, men han oppga likevel at han syntes kameratskap og opprettholdelse av kulturen var viktig.

4.3 Makt

En av kategoriene jeg kom frem til var ”makt”, da informantene nevnte dette ofte under intervjuene. Blant annet kom det frem at informantene brukte verbal, og noen ganger fysisk, makt for å få det som de ville med mobbeofrene. Makt demonstrasjoner i form av blick og normetabling ble også nevnt flere ganger. Det kom også frem at informantene disponerte makt, og hadde en maktposisjon blant medelevene sine. Blant annet ble det klart at alle mobbeofrene hadde en svakere posisjon enn mobberene. Som det ble klart i teoridelen av oppgaven, skal det være ubalanse i maktforholdet mellom individene for at det skal kunne defineres som mobbing (Olweus, 2001). Nedenfor ser vi hvordan informantene selv beskriver sinne mobbeofre;

”Nei... Gjerne en som kanskje hadde noe, ja, de som rett og slett var litt svakere personlighetsmessig enn jeg var. Det var lettere om de hadde ansiktstrekk eller noe som skilte seg ut. Men generelt sett de som ikke hadde samme statusen som jeg hadde. De som på en måte lå under meg. Som hadde liksom, hierarkimessig. Jeg synes det alltid har vært tydelig hvem som har vært de kule, de i midten, og de under”
(Magne)

”Nei.. ser nok på dem som svakere ja.”
(Aksel)

Da Lina ble spurt om hun anså mobbeofrene som svakere enn seg selv svarte hun som følger;

”Nei... Absolutt ikke. Men... det var nok vanskelig for dem. Og det er sikkert helt umulig å knekke koden for hva som skal til for at det skal slutte. Men det tror jeg er vanskelig å gjøre, fordi man vil alltid finne noe å bli mobbet for. Altså noe. Det er ikke sikkert at noe de kunne gjort ville ha hjulpet da.”

(Lina)

Lina mente selv at det ikke var ubalanse i maktforholdet mellom henne og mobbeofrene.

Likevel kommer det klart ut i andre deler av intervjuet at det var en ubalanse, og at hun hadde en sterkere posisjon i miljøet i klassen. Et eksempel på dette ser vi i følgende sitat;

”Jeg fikk antageligvis en eller annen glede ut av å kanskje kjenne at... Noen, man har jo litt kontroll da, når man trår på andre. Det var kanskje litt deilig å ha den kontrollen jeg vet at ingen kan tråkke på meg, men jeg kan tråkke på andre”

(Lina)

Vi ser altså at det er et mønster blant informantene. De hadde alle en høyere posisjon, og mer makt, enn sine mobbeofre. I tillegg til å være den sterke, og la mobbeofferet være den avmektige, hadde informantene eksempler på hvordan de tilegnet seg mer makt ved å mobbe;

”Det (makt) blir jo litt underbygget da. Da blir det brukt som humor. En måte å starte stemning på ved å ta utgangspunkt i han (mobbeofferet). Det underbygger jo meg da, om det er rett ord å bruke. Ja, det støtter jo meg da”.

(Magne)

”Hvis du kan ta noen på noe, så... Er jo det et maktforhold i seg selv. Men jeg tror ikke jeg tenkte over det da. Men hvis du ser det utenfra, og en person gjør noe dumt, og han kan holdes for det... eller du vrir det til det blir noe dumt, så ja.”

(Magne)

”Det ble en rutine. For eksempel om noen rakk opp hånden i timen, så ble det himling med blick og sånn. Og særlig da, om det var noen som var utsatt”.

(Lina)

På spørsmål om informantene opplevde at det var hierarkiske maktposisjoner i klassen, hadde ikke Aksel noe svar å komme med, mens Magne og Lina svarte følgende;

”Er jo en styrke da.. du føler jo at .. sånn i ettertid når du sier det.. husker ikke hva jeg tenkte der og da.. men i ettertid føler jeg at det styrket meg mye. Føles ganske bra. For du får mye oppmerksomhet fra de rundt deg da. Og du merker på en måte at din posisjon blir mye sterkere.”

(Magne)

”Ja, litt hierarkisk vil jeg si. Men jeg tror også at hva skal man si... De jentene som hadde makt, men ikke mobbet, de tror jeg bare var likeglade, tenkte ikke over maktposisjoner, hierarkiet. Og det tror jeg mange i den klassen ikke gjorde. Dersom du ikke var på topp eller bunn, så registrerte du ikke så mye”.

(Lina)

Vi ser her hvordan mobbingen handlet om å ha en makt, få oppmerksomhet av andre som igjen førte til mer makt, og å ha en styrket maktposisjon i miljøet. Dette er et mønster vi ser tydelig hos de tidligere mobberene Magne og Lina. For Aksel var ikke maktposisjon i forhold til hierarkiet så viktig. Magne fortalte i tillegg at han og kompisen var sterke personlighetsmessig.

”I gjengen var det jeg og en til som var pådrivere, så hadde vi flere kompiser som bare ble med på det. Jeg har veldig sterk personlighet, og det har forsåvidt han og. Han er jo veldig sterk type. Tar mye plass”
(Magne)

For Aksel var det ikke mye fokus på hierarki og det å ha mye makt i klassen, men han nevnte en episode hvor han unnlot å bruke sin maktposisjon til å forhindre en mobbehendelse han ikke selv tok del i;

”Ja nå i ettertid skjønner jeg jo at bare det å ikke gjøre noe... Jeg kommer fra en liten plass. Jeg var eldre, jeg var større, jeg var sterkere, men jeg gjorde ingenting. Jeg kunne ha gjort noe. Men det å ikke bry seg... det er en form for... Jeg ser det som en form for mobbing i dag da. Jeg, da jeg gikk i 10. da, så var det ei jente på barneskolen i bygda som ble mobba. Ble kalt feit og, det er jo knusende hadde jeg skjønt. Så hun har det ikke greit i dag for eksempel. Og hun hadde det ikke greit på barneskolen, ungdomsskolen, ikke videregående.”
(Aksel)

Nedenfor kan vi se sitater der informantene brukte makt, som i følge Hernes (1982) kan utspille seg både gjennom vold, press, tvang eller lignende måter;

”Vi hadde to i klassen som var litt. Annerledes. Litt spesielle. Jeg husker at vi fikk de til å ha... 'lekesloss' da. Vi hadde sett på fight club. Vi fikk de til å... Jeg tror ikke de hadde lyst til det, men vi var så mange som.. 'ja kom igjen da'. Men de hadde ikke lyst. Sånn oppsatt lekeslossing da. Men det tok nok litt av. En vi hadde mer sansen for en han andre. Vi mente han vant da. En tapte og en på en måte vant da.”
(Magne)

”Det var aldri snakk om noe annet enn at han var annerledes. Men jeg tror fellestrekket var at opplevelsen av at noen andre er annerledes, og at de ikke passer inn i samspillet. Og samspillet er en kultur. Og hvilken kultur som var der... vi hadde fri råderett, nesten. Det var... det var anarki. Hehe, fy fader.”
(Aksel)

Det viste seg at informantene hadde makt, og at de lot makten utspille seg ovenfor mobbeofrene. Felles var også det at de alle selv mente at makt hadde noe å si, på et eller annet vis, for om de mobbet eller ikke. Magne og Lina pekte på hierarkiet, mens Aksel pekte på det at det var et maktforhold mellom han og mobbeofrene, der han hadde overtaket.

4.4 Selvoppfatning

Jeg stilte informantene spørsmål om de kunne beskrive seg selv på den tiden de var en mobber. Jeg fikk følgende svar av de tre informantene;

”Ja jeg var vel nettopp begynt å vokse. Fikk vokseboom. Ble slankere. Fikk mer selvtillitt da. Og plutselig så var det mye damer... Såne ting da. Fikk selvtillitsboost. Jeg mener jeg hadde min 'prime' på ungdomsskolen spesielt da”.
(Magne)

”Jo, skjøt i været tidlig. Ehm, vet ikke... Aktiv. Nei det er vanskelig, jeg var sikkert som alle andre”.
(Aksel)

”Ekstremt selvpoptatt. Og veldig, veldig usikker på meg selv. Ikke så god til å skille på selvtillitt og selvfølelse, men begge de var dårlig. Selv om jeg hadde venner, så hadde jeg på en måte ikke et godt liv. Husker det slo meg noen ganger, når vi så filmer og leste bøker. Så er det noen ganger i bøker og filmer der om hovedpersonen er utenfor, så blir alltid de som er kule fremstilt som så glad. Og jeg følte det var mye verre. Min hverdag var at... det var utrolig slitsomt å hele tiden skulle være blant de kule. For jeg måtte hele tiden passe på at det ikke var noe de kunne mobbe meg for. Jeg følte jeg måtte passe veldig på hvordan jeg så ut.”
(Lina)

Felles for Magne og Aksel er at de begge begynte å vokse i tiden de ble mobbere, og at de hadde det greit med seg selv. For Lina, derimot, var det en annen situasjon. Hun opplevde at hun hadde det dårlig med seg selv, og hadde lav selvtillitt. Dette står som en fullstendig motsetning til Magne, som hadde høy selvtillitt på tiden han mobbet. Dette viser at selvbildet blant mobberene var svært varierende.

Aksel ble spurt om han tror han ville hatt det bedre eller dårligere med seg selv om han ikke hadde vært en mobber, og fikk følgende svar;

”Nei, jeg vil si jeg hadde hatt det like bra om jeg ikke hadde mobbet. Men det var ikke en vurdering jeg var i stand til å ta, sikkert. Da jeg var så liten”
(Aksel)

Det er tydelig at det er et variert mønster hva gjelder sammenhengen mellom mobbing og informantenes selvoppfatning. For Aksel ser det ut til at mobbingen ikke hadde noen påvirkning på hans selvbilde. For Magne bidro det å mobbe til at han hadde det bedre med seg selv, som vi kan se i sitatet nedenfor;

”Jeg tror ikke jeg hadde hatt den samme selvtillitten i dag dersom jeg ikke hadde gjort det. Men dersom jeg ikke hadde klart å reflektere over det i senere tid tror jeg ikke det hadde gitt meg noe”
(Magne)

Det ble klart gjennom intervjuene at Lina opplevde å ha det dårligere med seg selv som resultat av det å være en deltakende mobber. Sitaten nedenfor handler om da Lina sin mor fattet mistanke om at datteren tok del i mobbing;

*” Hun uttrykk for at hun så hva som skjedde, og at jeg var skyld i noe. Som jeg syntes var vondt å høre. For det første var det åpenbart for meg at jeg ikke var sjefen, i klassen. Og jeg hadde det allerede så kjipt inni meg, at hvorfor skulle jeg forholde meg til andre mennesker? Få en smerte på et annet plan da, enn jeg allerede hadde”
(Lina)*

Igjen ser vi hvordan det er ulikhet blant informantene når det gjelder selvoppfatning og mobbing. Det som likevel går igjen hos Magne og Lina, er at selvoppfatningen på en eller annen ble påvirket av at informantene mobbet.

*”Jeg sluttet å spise da jeg var 10 år. Og gjorde mye rare ting for å få oppmerksomhet. Men kanskje litt sånn som hun ”bestevenninna i skyggen”. Og det følte jeg meg litt som også. Det var kult å være i en venninnejeng, men det er jo ingen som ser meg for den jeg er. For jeg er bare en av de fire.”
(Lina)*

Oppsummert kan vi her si at det ser ut til at selvoppfatning er en kategori som har ulike ting å si for om informantene mobbet eller ikke. Mens det for Magne i stor grad var slik at han mobbet og fikk direkte høyere selvtillitt av det, ser vi at Aksel fikk en høyere selvtillitt i form av at han styrket sin posisjon i vennegjengen som hadde indirekte påvirkning på selvoppfatningen. Lina er den som skiller seg mest ut i denne kategorien, da selvoppfatningen var lav. Likevel hadde det noe å si, da hun ikke klarte å stoppe mobbingen, fordi selvoppfatningen var lav.

5.0 Drøfting

Det kom tydelig frem i forrige kapittel at informantene drev med mobbing. De mobbet alle som del av noe sosialt, men brukte ulike metoder. Lina bedrev en indirekte form for mobbing ved å baksnakke, drive med utestenging og isolering av andre (Klepp, 2009). Hun fortalte at hun og vennegjengen hennes ofte ga hverandre blikk, eller kommenterte ting mobbeofrene drev med, i tillegg til å ekskludere dem fysisk. Dette stemmer godt overens med beskrivelsene Olweus (2001) ga av jenter som ofte driver med skjult mobbing. Magne bedrev direkte mobbing. Dette så vi da han brukte tvang og ydmykelse rettet mot mobbeofrene, og at han fleipet på bekostning av dem. Dette er klare eksempler på bruk av makt og dominans. Han bedrev aldri fysisk mobbing, men brukte likevel tvang ovenfor ofrene ved et eksempel. Han har også benyttet seg av digital mobbing (Staksrud, 2013), som vi så i eksempelet da han og en kamerat hacket seg inn på hjemmesiden til en jente i klassen, for å skrive stygge ting. At informantene bedrev lite digital mobbing, kan forøvrig forklares med at hendelsene tar sted for opptil ti år siden, før sosiale medier var utbredt. Aksel bedrev i likhet med Magne også direkte mobbing, og benyttet i tillegg fysiske angrep (Klepp, 2009). Vi ser her hvordan alle hendelsene kan defineres som mobbing, selv om det er store sprik i måten mobbingen forekom på.

Som Olweus (2001) forklarte, vil mobbere ofte være aggressive ovenfor andre venner, samt autoritetspersoner. Dette var ikke et mønster som gikk igjen i mobbingen til Lina og Magne, men som vi kunne se antydning til hos Aksel. Dette viser igjen til at det er store variasjoner i informantenes mobbeerfaringer. Den negative atferden som vil være vanskeligst å oppdage blant informantene, er det Lina bedrev, og vi kan definere det som skjult mobbing (Heinemann, 1973). Det vi så stemmer godt overens med teorier om at jenter i større grad bedriver indirekte mobbing, og guttene oftere bruker direkte mobbing, og også fysisk, i større grad (Olweus, 2001). Felles for informantene er at all denne atferden kunne defineres som mobbing da det skjedde mot en part som ble ansett som svakere, og som ikke hadde lett for å forsvare seg mot mobbingen (Roland, 2007).

Magne fortalte at han mobbet på ungdomsskolen, altså en periode på omtrent tre år. Aksel fortalte at han mobbet fra 3.klasse og gjennom ungdomsskolen, hvilket tilsier omtrent syv år. Lina oppga at hun mobbet over en periode på to år. Vi ser her hvordan de alle bedrev den negative atferden over et lenger tidsspann, hvilket tilsier at det de drev med, faktisk var mobbing da mobbeofrene var de samme hele tiden (Roland, 2007).

5.1 Status og sosial posisjon

I resultatkapittelet ble det presentert flere sitat som peker mot at det sosiale var en viktig faktor for at informantene drev med mobbing. Da var særlig informantenes posisjon som medlem av en gruppe noe som kom tydelig frem. Magne oppga at han hadde en nær vennegjeng, som følte seg sterkere, og som knyttet sterkere bånd da de mobbet. Dette er handlinger vi ser igjen i Heinemann (1973) sin teori om ”den fast sammensveisede gruppen”, en sosial gruppe som er svært tett, har trygghet, og kan mobbe andre bare på grunn av hvor sammensveiset den er, selv om mobbeofferet ikke oppfører seg provoserende. Lina var også del av en sosial gruppe som kan gå under samme teori. Det kan diskuteres om Lina sin gruppe var fast sammensveiset eller en ”lojalt samarbeidende gruppe”. Hovedforskjellen mellom de to gruppene er at sistnevnte i noen tilfeller kan angre på sin mobbende atferd, og slippe mobbeofrene inn i varmen, og har mindre trygghet innad i gruppen (Heinemann, 1973). Vi så gjennom forrige kapittel hvordan Lina angret en del på mobbingen, men at angeren ikke gikk igjen i gruppen. Vi ser da hvordan både Magne og Lina kan ha vært en del av en ”fast sammensveiset gruppe”. Dette er noe som i stor grad kan forklare hvorfor de tok del i mobbing, da det var noe sosialt som gjorde deres sosiale posisjon sterkere, og førte til at de fikk føle at gruppen styrket seg.

Aksel oppga at han hadde gode venner, men at de ikke var mer sammenknyttet enn ordinære vennskap i alderen. Han fortalte også om at det var en del utskiftninger i gruppen, som falt seg naturlig etterhvert som de ble eldre. Det er en mulighet for at han var del av den ”lojalt samarbeidende gruppen”, da de, i slag med teorien, knyttet sterke bånd fordi de hadde et felles mål og felles følelser. I tillegg så vi hvordan utenforstående skapte irritasjon hos Aksel og vennegruppen hans, og at det førte til mobbing. Et eksempel på et irritasjonsmoment for gruppen er Pedro, som kom for å leke, men med en annen kultur. Dette ødela dermed dynamikken i leken. Jeg argumenterer derfor for at det å være del av en gruppe, kan være en viktig faktor som ligger bak det at informantene begynte å mobbe. Jeg anser det slik at det kanskje ikke ville vært mobbing og utfrysning av Pedro dersom Aksel sin gruppe/vennegjeng ikke hadde vært så sterk, da de ville vært mindre konforme (Bråten, 2010), og kanskje ville vært mer aksepterende ovenfor utenforstående. Samtidig, dersom vi ser det i lys av Heinemann (1973), ville de kanskje uten gruppedynamikken ha sluppet inn det nye medlemmet. Vi kan altså her se at gruppedynamikken var en kan ha vært en stor grunn til at Aksel ble en mobber.

Gjennom resultatkapittelet kom det frem at Lina følte seg fanget i gruppen sin, og at

hun i stor grad mobbet fordi hun var redd for at hun skulle bli det neste mobbeofferet om hun ikke selv tok del i mobbingen. Dette er uttalelser som stemmer sterkt overens med Cowley (2001) sin teori om gruppepress. Cowley (2001) viste til hvordan man kan føle press fra sin egen gruppe, bukke under, og dermed ha en dårlig atferd. Samtidig påpekte hun hvor viktig det kan være for at man følger gruppen, fordi man er en del av den, og at barn og unge ofte er redde for hva som skjer om man ikke følger presset fra gruppen. Lina ser ut til å være en mobber som deltok i mobbingen i stor grad fordi hun fulgte gruppen. Gruppens normer var å mobbe, og Lina kunne ikke uten videre ha andre holdninger ovenfor mobbingen, uten å selv risikere å bli utstøtt (Heinemann, 1973). Senere i resultatkapittelet kom det frem at Lina likevel turte å gå i mot gruppen, og lederen som hun referer til som "sjefsjenten", etter nesten to år som mobber. Hun fikk da med seg flere av gruppens medlemmer, til å opposisjonere mot gruppens leder. At Lina likevel da ikke ble et mobbeoffer, kan ha en sammenheng med "flertallsmisforståelsen", at gruppen gjorde det de trodde gruppen forventet, mens gruppen egentlig bare bestod av et fiktivt press (Bø, 1995). Etter mobbingens slutt, da gruppen ble oppløst, var det ingen normer eller regler som hang igjen, da dette mest sannsynlig bare var fiktivt. Vi ser her en mulig forklaring på hvorfor det ikke fikk konsekvenser for Lina sin status at hun gikk i mot gruppen.

Magne beskrev mobbingen som et statusjag. Dette kan henge sammen med hva Lorenz (1967) sa om at alle dyr søker etter status, og at det derfor kan hende at man angriper, eller mobber, noen fra sin egen art. Det kom tydelig frem i resultatkapittelet at Magne opplevde at det å være en mobber førte til at han fikk styrket sin status, både individuelt, og som del av gruppen. I likhet med Magne, opplevde også Lina at mobbingen handlet mye om status. Dette så vi også et mønster på i resultatkapittlet. Hun uttalte at hun syntes det var fint å være "på topp" statusmessig i klassen. Status var viktig for Magne, da det ga ham ytterligere bedre selvtillitt. For Lina var det viktig da hun var redd for å bli mobbet selv, om hun ikke var "på topp", som hun uttalte.

For Aksel ser det ut til at mobbingen handlet om status, men at han var mer opptatt av at han bare tok del i det kulturen sa han skulle gjøre. At kulturen skal ha noe å si for mobbing, ser vi gjennom at menneskelig atferd skapes gjennom ubevisste kulturelle holdninger, noe både Lorenz (1967), og Schiefloe (2011) argumenterte for. Aksel fortalte at han kommer fra en bygd på landet, og jeg argumenter for at kulturen kanskje spilte en enda større rolle for hans atferd. Blant instinktene til at mennesker mobber, er kranling om ledig område, og seleksjon av de sterkeste (Lorenz, 1967). Vi ser her hvordan det kanskje kan være en sammenheng mellom den lille bygda, og et instinkt til å markere seg, og at dette da skjer

gjennom mobbing. Som Lorenz (1967) forklarte, må man forholde seg til den sosiale gruppens manerer og normer for å kunne fungere sosialt. Vi så hvordan Aksels bekjente Pedro ikke klarte å følge disse normene og manerene. Det endte da med at han ble frosset ut, og ekskludert fra leken. Aksel poengterte hvordan denne gutten ødela dynamikken. Når Aksel referer til dynamikk, kan vi se dette som det Lorenz (1967) kalte kulturelle ritualer. Her ser vi altså hvordan det kan være noe iliggende mennesket som gjør at man mobber, og at det ikke trenger å være en bevisst, ond handling. Mobbingen kan da forklares med at det er biologisk, der Magne mobbet for å få status, mens Aksel mobbet for å beskytte området, eller for å beskytte det han anså som korrekt kultur, og de aksepterte normene i hans gruppe.

De tre informantene hadde ulike statuser sosialt, og det er gjort klart at mobbeofrene hadde svakere posisjoner enn dem. Forholdene de hadde til mobbeofrene var varierende, men særlig forholdet Aksel hadde til mobbeofrene, var interessant. Han uttalte at han ikke hadde noe til felles med dem, og at det ble som om de ikke eksisterte. Dette er et klart eksempel på det Heinemann (1973) forklarte, om at man kan ha kjærlighet, hat, eller likegyldighet ovenfor andre. Aksel hadde et svært likegyldig forhold til flere, noe som førte til utfrysing. Vi har tidligere sett hvordan utfrysing, dersom det er repeterende, også er en form for mobbing (Olweus, 2001). Noe alle informantene hadde til felles, var at ingen av dem uttalte at de hadde et hat mot mobbeofrene sine, men heller en følelse av likegyldighet. Mobbeofrene hadde ikke en spesifikk status som lavest på rangstigen i klassen, men var svakere sosialt enn det informantene var. Guttene nevnte at mobbeofrene i tillegg var svakere fysisk.

5.2 Makt

Makt kan være, som Hernes (1982) uttalte, både noe man innehar, eller noe man bruker. Å utføre negative handlinger mot noen i en svakere situasjon, er eksempler på maktbruk. Vi ser da hvordan makt helt klart henger sammen med mobbing. Magne uttalte hvordan han opplevde at det å mobbe ga han ytterligere mer makt enn han allerede hadde. Vi så også hvordan Lina opplevde at det var spenning i maktforholdene i klassen. Hun oppga at de populære i klassen som mobbet, var de som hadde mest makt. Et eksempel på bruk av makt, ser vi gjennom det at Aksel lett kunne finne på å snu mobbeofrenes ord og handlinger om til noe negativt. Dette er noe som samsvarer i stor grad med hva Roland (1982) fortalte om at mobbere ofte snur om bildet, slik at mobbeofferet blir satt i dårlig lys, og får negative blikk og ord rettet mot seg av andre. Dette er en måte for mobberen å vise hvem som er høyest på

rangstigen. I tillegg blir det demonstrert hvordan den avmektige får negative konsekvenser grunnet noe den mektige gjorde eller sa (Hernes, 1982).

Alle informantene oppga at de opplevde at det var en form for hierarki i klassene. Både for Lina og Magne var det et tydelig bilde av hvem som var minst og mest populære, mens det ikke var like tydelig for Aksel. Det kom frem i teorikapittelet at populær ungdom har større hierarkisk makt (Farmer et.al 2004, i Kirikiadis, 2011). Lina var en del av den populære gjengen i klassen, og opplevde at gruppen hennes hadde mest makt. Magne var også en av de populære i klassen. Han opplevde i tillegg at publikum ofte så på mobbingen skje, og at hans posisjon ble styrket dersom mobbingen falt i smak hos publikum. Her ser vi et klart mønster i hvordan de begge hadde en høyere posisjon i hierarkiet, hadde makt, mobbet, og igjen fikk mer makt av å mobbe.

I et forhold der den ene parten har makt, kan man si at det er den mektige som bestemmer vilkårene for den avmektige (Fors, 1995). Slik ser det ut til å ha vært i situasjonene informantene beskriver. Vi ser det i eksempelet Magne gir om da de tvang to gutter i klassen til å sloss, da det var Magne og hans venner som bestemte vilkårene for mobbeofrenes oppførsel. I tillegg bestemte Magne og hans venner hvem som vant slosskampen. På denne måten ser vi at det var mobberen som tok kontroll over situasjonen, mens den avmektige, mobbeofferet, måtte bøye seg. Et annet eksempel ser vi der Lina fortalte at de sluttet å gå med et klesmerke fordi mobbeofferet hadde det på seg. Dette er et klart eksempel på hvordan gruppen til Lina og venninnene kontrollerte de sosiale reglene, og på denne måten hadde makt over mobbeofferet. Vi kan med dette si at informantene hadde mye makt, og at det å bruke denne makten, var noe som ga dem ytterligere kontroll. For Magne handlet det om at det var morsomt å bruke denne makten. For Lina ser det ut til å handle om å vise makt og kontroll, mye for å beholde sin egen status i hierarkiet.

Det kom frem i resultatkapittelet hvordan Magne tok del i en vennegjeng, og at han var en av de som ble best likt i klassen. Med dette kan vi konkludere med at Magne var en av de populære barna. Da han i tillegg nevner at han gjorde det greit på skolen, og var en sosialt positiv person, argumenterer jeg for at han var prososialt populær (Kirikiadis, 2011). Han opplevde samtidig at mobbingen førte til at han fikk styrket sin posisjon, og at publikum reagerte positivt da han mobbet andre. Vi ser da hvordan hans popularitet økte, og at han derfor fikk en sterkere maktposisjon i klassen. Vi så i teoridelen hvordan andre følger etter høystatuspersoner lettere enn de følger personer med lavere status og mindre makt (Bø, 2005). Dette kan samtidig forklare hvorfor de rundt reagerte positivt da Magne mobbet; Fordi han hadde mye makt, og var som følger av dette en høystatusperson. Som det ble presentert i

teorien, vil en typisk mobber skåre under middels i popularitet. Det er likevel rom for å påstå at Magne var prososialt populær, da han fremstod som interessert i skolen og en person andre vil omgås (Kirikiadis, 2011). Dette viser i tillegg at ikke alle mobbere vil være helt like, og at de derfor kan være vanskelige å gjenkjenne.

Vi så klart i resultatkapittelet hvordan det var viktig for Magne å tilegne seg makt, og hvordan Lina var opptatt av maktforholdene i klassen. Vi så da hvordan dette kan ha vært en underliggende faktor til hvorfor de endte opp med å mobbe. Som det ble presentert i teorikapittelet, vil det ofte være slik at kunnskap er makt (Karlsson og Börjeson, 2011). Dette kan forklare hvorfor alle de tre informantene var flinke på skolen, til tross for at en typisk mobber, gjerne vil prestere under gjennomsnittlig (Olweus, 2001). Informantene hadde kunnskap, var ressurssterke og flinke på skolen, og fikk dermed enda mer makt, ettersom kunnskap er makt.

Som Fors (1993) forklarte, finnes det fire former for makt. Vi har hittil sett hvordan de ulike informantene har tatt del av konkurrerende makt, utnyttende makt, og manipulerende. Et eksempel på bruk av beskyttende makt så vi i eksempelet der Magne og hans venner beskyttet hverandre ved å mobbe de som prøvde å ødelegge dynamikken, eller komme med nedlatende kommentarer mot noen i gruppen hans. Den samme beskyttende makten så vi hos Aksel, da han beskyttet sin venn som ble angrepet av noen andre, ved å ta han i forsvar. Som resultat ble Aksel kastet på gangen. Dette viser hvordan makt kan være en faktor som spiller seg ut på mange ulike måter. I tillegg ser vi her i begge eksemplene at mobberene brukte makt for å beskytte gruppen sin. Dette er noe vi ser igjen fra Lorenz (1967) teori om at mennesker og dyr har et stort ønske om å beskytte egne områder. Vi ser her at makt kan være en faktor som fører til at en person mobber.

5.3 Selvoppfatning

Informantene snakket en del om hvordan de opplevde seg selv i tiden de mobbet, og hvordan de hadde det med seg selv. I følge teori vil en typisk mobber ha en dårlig oppvekst, komme fra vanskelige kår, og ha familieproblemer (Befring, 1983). Alle informantene i denne oppgaven oppga at de hadde en fin barndom, og at de hadde det trygt hjemme. Dette viser at det kan være stor variasjon i hvem som vokser opp til å bli en mobber. Den eneste som kom fra et hjem med skilte foreldre, var Lina. Dette hadde en viss påvirkning på henne, men hun oppga likevel at hun følte trygghet i hjemmet. Blant informantene var det et svært stort sprik

hva gjalt selvoppfatningen og det faktum at de drev med mobbing. Magne hadde høy selvtilitt, hadde det veldig bra med seg selv, og hadde god selvoppfatning både fysisk, intellektuelt, og sosialt (Skaalvik og Skaalvik, 2005). Magne hadde dysleksi, men hadde god selvoppfatning intellektuelt. Han fortalte at han brukte dysleksien til å snu det til noe positiv, og han uttalte; *”Jeg syntes egentlig det var bare positivt. Endelig fikk jeg jo denne hjelpen jeg trengte og, da så jeg resultatene og”*. I tillegg til å være selvsikker fra før, ser det ut til at mobbingen for Magne handlet mye om at han fikk enda bedre selvoppfatning. Dette fordi han fikk positiv oppmerksomhet, sosialt, som følge av at kom med negative uttalelser til mobbeofrene. Han fikk positive tilbakemeldinger, følte seg styrket, og repeterte derfor handlingene. Det ble da forsterkning av hans atferd (Skaalvik og Skaalvik, 2005). Vi ser her at det er helt klart at selvoppfatning var en viktig faktor for at Magne drev med mobbing, selv om han hadde god selvoppfatning fra før.

Situasjonen rundt Lina viste et helt annet bilde enn Magne; hun hadde svært lav selvtilitt, og hadde det dårlig med seg selv. Likevel gjorde hun det bra på skolen. Hun følte ikke at hun var den ansvarlige for at mobbingen skjedde, og opplevde ikke en direkte skyldfølelse. Likevel hadde hun det ikke bra. Dette er noe som henger sammen med hva Roland (2007) forteller, om at mobberens selvbilde ofte vil være gjennomsnittlig, eller under gjennomsnittet.

Aksel opplevde at han hadde det bra på tiden han var en mobber, og at selvoppfatningen var helt gjennomsnittlig. Han skilte ikke på seg selv og andre, da det gjaldt hvordan han hadde det. Her ser vi altså tre ulike bilder av mobbere. Likevel vil jeg poengtere at det her er et mønster i hva selvoppfatning som bakgrunn for mobbing gjelder. Dette fordi alle informantene poengterte gjennom intervjuene at mobbingen ga dem noe. Enten det var tilhørighet, økt selvtilitt, eller høyere status. Som tidligere poengtert, vil slike faktorer kunne påvirke selvoppfatningen (Skaalvik og Skaalvik, 2005). Jeg argumenterer derfor for at selvoppfatningen ligger til grunn, på den ene måten eller den andre, for om informantene startet å mobbe.

Gjennom resultatkapittelet ble det gjort klart at Lina satte opp en fasade, da hun hadde det svært dårlig med seg selv, men at det tok lang tid før det ble oppdaget. Hun holdt også en fasade da hun forble i gruppen hun ikke trivdes med. Her ser vi et klart skille på hennes reelle selvoppfatning, og hvordan hun presenterte seg selv sosialt (Skaalvik og Skaalvik, 2005). Her vil jeg argumentere for at det kan være vanskelig å oppdage mobbere, nettopp fordi slike fasader finnes. Vi kunne se at Lina hadde en grei fasade, der hun prøvde å skjule mobbingen for moren. Hun presenterte seg selv utad som en person som hadde det bra, mens hennes

”egentlige meg”, altså hennes personlige selvoppfatning, var svært negativ (Skaalvik og Skaalvik, 2005).

I stor grad vil selvoppfatning henge sammen med relasjonene man har til andre. Dersom man har en positiv selvoppfatning, vil man lettere skape gode relasjoner (Mead, 1969 i Lillemyr, 2007). Mead mente at selvet til et menneske har en sosial opprinnelse, som konstrueres ved hjelp av relasjoner. På samme måten vil de sosiale relasjonene en har, påvirke hvordan man har det med seg selv. Som vi så tidligere i kapittelet, opplevde alle informantene at det sosiale aspektet var svært viktig for om de mobbet eller ikke. Jeg vil her argumentere for at det derfor har mye å si hvilken selvoppfatning man har, fordi det henger sammen med relasjonene man skaper, og dernest for om man mobber eller ikke. Vi har tidligere i studien sett at særlig gruppedannelse her en stor faktor for at mobbing skjer. Selvverdet vil i stor grad bli påvirket av andres reaksjoner på oss. Dette så vi blant annet tidligere, der alle de tre informantene drev med mobbing foran et publikum. Reaksjonene fra publikum var som oftest positive, og vil ubevisst, eller bevisst, kunne hatt en påvirkning på hvordan de vurderte seg selv (Lillemyr, 2007).

5.4 Gruppeatferd som mobbegrunnlag

Vi har i denne studien sett at informantene gjennomgående drev med mobbing i stor grad fordi det var sosialt. Aksel fortalte at han aldri var alene, og at han alltid mobbet sammen med kompisene sine. Han opplevde at mobbingen førte til at de gjorde noe sammen. Magne fortalte også om mobbingen som noe sosialt. Han merket at mobbingen styrket vennegjengen. Lina mobbet også på sosialt grunnlag, da venninnegjengen tviholt på det sosiale hierarkiet, og mobbet for å styrke sin egen posisjon som gruppe. Felles ser vi altså at informantene var en del av gruppesystem. Vi så sammenhengen mellom sosiale relasjoner, posisjon i grupper, og selvoppfatning. Igjen var det en sammenheng mellom selvoppfatning og om informantene drev med mobbing. Det var mye bruk av makt blant informantene, og av gruppene de var del av. Særlig hadde status mye å si for mobbingen. Det var samtidig en tydelig sammenheng mellom informantenes status, og deres deltakelse i grupper. Det er gjennomgående et mønster som viser at informantene tok del i sosiale grupper og kulturer, og at de mobbet som et resultat av dette. Lina var en deltakende i en gruppe som mobbet, Magne mobbet for å styrke gruppen, og Aksel tok del av en gruppe som var opptatte av å opprettholde kulturen.

Å være del av sosiale grupper er viktig for mennesker da vi har anerkjennelsesbehov

(Stensaasen og Sletta, 1995). Annerkjennelse henger sammen med selvrespekt, og selvoppfatning. Vi ser dermed at det kan ha vært naturlig for mobberene å delta i grupper, da det ga dem noe. Samtidig kan sosial bytteteori være en forklaring på hvorfor unge deltar i grupper. Dette handler om at man som deltager i en gruppe må ha en kapasitet til å belønne andre, for å få tilpass og belønning tilbake (Stensaasen og Sletta, 1995). Dette kan også være et grunnlag for utvikling av maktforhold. Hos mobberene i denne oppgaven var det slik at de mobbet for å styrke båndene. Jeg argumenterer derfor for at en del av belønningen mobberene ga til sine gruppemedlemmer, var mobbing for gruppen sin skyld. På denne måten fikk informantene delta i bytteforholdene, og motta trygghet i gruppen til gjengjeld (Stensaasen og Sletta, 1995). Vennskap er svært viktig for unge mennesker, både for å lære normutvikling, sosial kapital, for å lære samarbeid, og fordi det kan ha en innvirkning på selvoppfatningen.

Som vi har sett gjennom oppgaven, oppstår mobbing både på grunnlag av sterke grupperinger, som ”den fast sammensveisede” og ”den lojalt samarbeidende” gruppen, og noen ganger som ”den anonyme forsamlingen” (Heinemann, 1973). Informantene til denne oppgaven mobbet i grupper for å styrke vennskapene sine, og beholde sine plasser sosialt. Dette kan være grunner til at de mobbet gjennom gruppene. Ingen av informantene oppga at de mobbet alene, uten tilskuere. Mobbesekvensen ble dermed en affære som løftet mobberen sosialt. Vi ser dermed at Heinemann (1973) sin teori om grupper fremdeles er aktuell, samtidig som nyere gruppeteori også er en forklaringsmulighet.

5.5 Hvordan forebygge negativ gruppedannelse

Det har kommet frem at gruppedannelsene er mye av grunnlaget for at informantene drev med mobbing. I et spesialpedagogisk syn, vil det være best å forebygge, slik at man kan hindre dannelsen av sosiale grupper med negative holdninger (Befring og Tangen, 2012). I tillegg vil det være positivt å forebygge utviklingen av en kultur som driver med utfrysing på grunnlag av de sterke båndene som skapes gjennom sosiale grupper.

Blant forslagene til å bremse den negative gruppeutviklingen blant barn, kan man foreta samtaler med barna. Å informere barna om hva utestengelse kan føre til for mobbeofferet, kan føre til at barna stopper opp og tenker, i stedet for å automatisk stenge ute de som ikke naturlig hører gruppen til. Samtidig kan samtaler om gruppepress kanskje føre til at gruppemedlemmene i større grad tør å gå i mot konformiteten, og presset som styrer gruppen. I resultatdelen i denne studien, så vi hvordan Lina ikke turte å gjøre dette, i frykt for

konsekvenser. Til slutt gikk hun likevel mot gruppen, og mottok ingen konsekvenser. Det skal likevel bemerkes at det ikke i alle tilfeller vil være uten konsekvenser at et individ går i mot sin egen gruppe. Det er likevel viktig å kunne gi frihet til gruppemedlemmene, og gi medlemmene muligheten til å vise uenighet. Dette kan lettere gjøres gjennom samtaler, enn som atferden ignoreres. For å få barna til å bryte opp i de negative gruppene, vil en mulighet være å gi dem muligheten til å møte nye barn på andre sosiale arenaer, ha gruppeoppgaver i klassen der pedagogen bestemmer hvem som skal jobbe sammen, bryte opp gruppene fysisk i form av plassoppsett i klasserommet, eller skape nye sosiale mønster ved å organisere aktiviteter i friminuttene.

Det kom frem klare signaler på at Lina hadde svært dårlig selvoppfatning, mens Magne hadde høy selvoppfatning, og Aksel var midt på treet. Informantene hadde ulik selvoppfatning, men felles var at selvoppfatningen de hadde, påvirket mobbingen. Dersom mobbing skjer på grunnlag av at barna har dårlig selvoppfatning, som i Linas tilfelle, vil oppbygging av selvoppfatning kunne være viktig. Da er det viktig å motivere til selvrespekt, forventning om mestring, skape positive holdninger til seg selv, og oppfordre til selvaksept (Skaalvik og Skaalvik, 2005). Voksenpersonen må oppfattes som troverdig og konsekvent, og all ros bør være ektefølt (Stensaasen og Sletta, 1995). Samtidig kan en voksenperson forsøke å bli oppfattet som betydningsfull for barnet, og være en god rollemodell. Det kan da bli lettere å bryte ut av gruppene. Der selvoppfatningen er middels, eller over middels, vil det være mer gunstig å utnytte selvoppfatningen til å motivere barna til å endre strukturen i de sosiale gruppene.

Det kan være positivt med en sosial referansegruppe som kan virke retningsgivende for barnas atferd. En slik referansegruppe kan forekomme i form av idrettslag, positive grupper i klassen, eller i andre arenaer som for eksempel lokalsamfunn. Det krever innsikt i referansegruppens egenhet, og forsikring om at det er trygge, positive bånd blant medlemmene (Stensaasen og Sletta, 1995). På samme måte kan modellering fungere positivt for å få barna til å gå bort fra de negative sosiale gruppene. Barna trenger en rollemodell som viser positiv sosial atferd. Rollemodellen kan være en lærer, andre barn, søsken, foreldre, eller andre kjente (Skaalvik og Skaalvik, 2005). Det kan være hensiktsmessig å oppmuntre til sosialt samvær med noen man tror kan ha en positiv påvirkning på barna.

6.0 Praktiske implikasjoner

I denne studien har tre tidligere mobbere beskrevet handlinger, tanker, og følelser bak det å være en mobber. Ved å dykke dypere inn i hva som ligger bak mobberenes negative handlinger, ønsket jeg å undersøke om det er mulig å finne nye måter å jobbe forebyggende på. Det har blitt nevnt i studien tidligere hvordan mobbing kan være vanskelig å oppdage for en utenforstående, og at det derfor er viktig at voksenpersoner vet hva man skal se etter for å stoppe mobbingen. Likevel, vil jeg argumentere for at det å jobbe forebyggende kan hjelpe ytterligere, og hindre mobberene fra å komme på feil spor, og forhindre at mobbeofrene opplever negative sanksjoner.

Ved å forebygge mobbing, argumenterer jeg for at man kan gjøre det på to måter; Man kan forebygge ved å ruste opp barna, slik at de kan bli kompetente til å beskytte seg selv, eller man kan hindre utvikling eller forverring av problematferd, noe mobbing er. Som det har blitt vist til i denne studien, kan det være en sammenheng mellom de sosiale gruppene man er en del av, og om man blir en mobber. Ved å sette fokus på positive relasjoner, kan det være en mulighet for at flertallsmisforståelser, og negative miljø oppstår i mindre grad. En annen løsning er å opplære barna til å forstå hvordan de kan reagere på mobbingen, uten å selv risikere å bli sosialt utstøtt.

Vi så i resultatdelen hvordan informantene selv aldri opplevde noen store konsekvenser som følge av at de bedrev mobbing. Likevel har de i senere tid sett tilbake på situasjonen, og sett at mye kunne blitt gjort for å stoppe dem. Magne forteller at mobbingen hans ikke ble oppdaget, mens Aksel savnet en forebyggende kultur som kunne hindre mobbingen fra å skje i det hele tatt. Det ble presentert et sitat om dette i resultatdelen, og ytterligere la han til at; *”Jeg tror ikke mobbingen burde ha starta i utgangspunktet. Så, en form for forebyggende, fokus på. Kultur i stedet for å alltid være i ettertid med å reagere på uønsket atferd. Det er en gammeldags måte å gjøre det på tenker jeg. Når det blir så ille.”* Lina ønsket også at voksenpersoner rundt henne på skolen skulle ta det direkte, og spørre dem hvorfor mobbingen skjedde, i stedet for bare å kjeftte. Vi ser her hvordan forebygging kanskje kunne ha bidratt til å endre Aksel og Lina sin atferd, og kanskje hindre Magne fra å mobbe i det hele tatt. Ved å lære opp elevene til å forstå hva mobbing er, og forklare mulige konsekvenser. Informantene har uttrykt anger ovenfor hva de har gjort, selv om de oppga at de opplever å ha lært mye av det å ha vært mobbere. Som forslag til videre forskning, kan det være interessant å se på hvordan de presenterte forebyggende grepene virker inn på barna. I tillegg vil det være interessant å undersøke mobberenes handlinger i større skala.

7.0 Kritisk blikk på egen forskning

Denne oppgaven innebærer innhenting av informasjon ved hjelp av retrospektive intervju. En av de ulempene denne metoden kan ha medført, er at forskningsdeltakerene kan ha tolket hendelser og samtaler feil, og dermed fortalt ting som ikke bærer sannhet. I tillegg er det i en slik studie stor sjanse for at informantene kan ha glemt episoder. En av de tiltakene som kanskje kunne ha motvirket dette i større grad, var om jeg som forsker ba informantene fortelle flere historier fra barndommen som omhandlet mobbing, for å sette i gang hukommelsen. Jeg ba informantene fortelle om spesifikke hendelser, beskrive seg selv som mobbere, samt beskrive mobbeofrene. Likevel kan det ha vært ytterligere effektivt for studien om det kom frem flere historier.

Det er få informanter i studien. Det er en stor mulighet for at det kommer av det sensitive temaet. Som forsker benyttet jeg flere metoder for å samle inn informanter, og hele innsamlingen tok nesten et halvt år. Det ble besluttet at tre informanter var holdbart. Det er likevel en sjanse for at jeg ville fått større mangfold i svar dersom det var flere informanter. Samtidig skal det legges til at det kan ha blitt andre resultater i forskningen om det hadde vært andre informanter. Informantene til denne studien oppga alle at de er åpne om at de har vært mobbere, og at de har tenkt på mobbeofrene i ettertid. I tillegg har de vært angrende. Det kan ha blitt helt andre svar dersom informantene ikke hadde kommet til ro med handlingene. Det er ikke mye grunnlag til å tro at mobbere som ikke har innrømmet atferden, kommet til ro med det, eller var åpne om det, ville deltatt i en slik studie. Som forsker kunne jeg ha brukt flere metoder for å få tak i informanter, blant annet henge opp plakater på offentlige steder, og møtt opp i flere undervisningstimer for å fortelle om prosjektet.

Et siste punkt som skal diskuteres, er forskerpåvirkning. Gjennom metodekapittelet ble det gjort klart at jeg som forsker gjorde flere grep for å møte i hvert intervju med åpent sinn. I tillegg var jeg påpasselig med å ikke forhåndsdømme informantene, eller å la forforståelsen av mobbing påvirke intervjuprosessen. Forskerpåvirkningen kan ikke elimineres (Dalen, 2011), men den kan minimeres. Det er klart at flere grep kan ha blitt tatt på dette punktet for å hindre kontrolleffekten. Jeg kunne fått en annen forsker til å se på transkripsjonene, for å se om flere å samme mønster som jeg gjorde, og på denne måten sikre kvaliteten i arbeidet.

8.0 Avslutning

Denne studien har beskrevet en mobbers handlinger fra innsiden, ved å intervju tre tidligere mobbere om deres tanker og følelser bak sine mobbehandlinger. Det har kommet frem at tre av hovedmotivene hadde med selvoppfatning, status og makt å gjøre. De tre informantene hadde både likheter og ulikheter, og har fortalt tre vidt forskjellige historier. En fellesnevner for de tre informantene var at mobbingen var en sosial affære, både fordi de ønsket publikum til stede, og fordi de mobbet i samarbeid med venner. Det ble konkludert med at gruppeatferd var en hovedgrunn til at mobbingen skjedde blant informantene, og at det lå sosiale motiv bak en mobbers handlinger. Til sist i oppgaven ble det presentert ulike grep en voksenperson kan foreta seg for å virke forebyggende ovenfor de negative sosiale gruppene som viste seg å være en stor grunn til mobbingen. Eksempler på forebyggende grep en voksenperson kan ta var samtale, positive referansegrupper og oppbygging av selvoppfatning. Vi så at de voksnes reaksjon på informantenes mobbing ikke var sterk nok, og at det kan være viktig at voksenpersoner griper inn når barn mobber.

Kildeliste

- Aronson, Elliot (2011) *The social animal*
New York: Worth publishers
- Bakstad, Trine Schetne (1998) *Mobbeofres selvforståelse i et konstruktivistisk perspektiv.*
Oslo: T.S Bakstad
- Befring, Edvard (1983) *Skole- og atferdsproblem: I omsorgpedagogisk perspektiv.*
Oslo: Universitetsforlaget
- Befring, Edvard, Tangen Reidun (2012) *Spesialpedagogikk*
Oslo: Cappelen Damm akademisk
- Brunland, Odd A., Eikbu, Kåre T. (1992) *Tren opp motet! Sosial ferdighetstrening som forebyggende metode i skolen.*
Oslo: Universitetsforlaget.
- Bråten, Stein (2010) *Kommunikasjon og samspill – fra fødsel til alderdom.*
Oslo: Universitetsforlaget
- Bø, Inge (1995) *Barnet og de andre. Nettverk som pedagogisk og sosial ressurs*
Oslo: TANO
- Bø, Inge (2005) *Påvirkning og kontroll: Om hvordan vi former hverandre*
Bergen: Fagbokforlaget
- Bø, Inge, Schiefloe, Per Morten (2007) *Sosiale landskap og sosial kapital innføring i nettverkstenkning*
Oslo: Univeristetsforlaget
- Cowley, Sue (2001) *Getting the buggers to behave*
London: Continuum
- Dalen, Monica (2011) *Intervju som forskningsmetode. En kvalitativ tilnærming*
Oslo: Universitetsforlaget
- Fors, Zelma (1995) *Makt, maktløshet, mobbning*
Stockholm: Liber utbildning
- Fors, Zelma (1993) *Obalans i makt fallstudier av barnmobbing*
Göteborg: department of psychology, University of Göteborg
- Heinemann, Peter-Paul (1969) *Apartheid Liberal Debatt (2) 3-14*
- Heinemann, Peter-Paul (1973) *Mobbing: Gruppevold blant barn og voksne.*
Oslo: Gyldendal
- Hernes, Gudmund (1982) *Makt og avmakt: En begrepsanalyse*
Bergen: Universitetsforlaget
- Johannesen, Eva., Kokkersvold, Erling. & Vedeler, Liv. (2010). *Rådgivning. Tradisjoner, teoretiske perspektiver og praksis.*
Oslo: Gyldendal Akademisk

- Karlsson, Magnus., Börjeson, Martin. (2011) *Brukarmakt i teori och praktik*
Stockholm: Natur & Kultur.
- Kiriakidis, Stavros.P (2011) *Bullying among youth issues, interventions and Theory*
New York: Nova Science
- Klepp, Knut-Inge, (2009) *Ungdom, livsstil og helsefremmende arbeid*. Aarø, Leif Edvard (red)
Oslo: Gyldendal akademisk
- Kvellido, Øyvind (2010) *Barnas barnehage 2: Barn i utvikling*
Oslo: Gyldendal akademiske forlag
- Lillemyr, Ole Fredrik (2007) *Motivasjon og selvforståelse: Hva ligger bak det vi gjør?*
Oslo: Universitetsforlag
- Lorenz, Konrad (1967) *On aggression*
London: Methuen
- Moen, Erlend (2014) *Slik stopper vi mobbing*
Oslo: Universitetsforlaget
- Nilssen, Vivvi (2012) *Analyse i kvalitative studier. Den skrivende forskeren*
Oslo: 07 Gruppen AS
- Ogden, Terje (2009) *Sosial kompetanse og problematferd i skolen. Kompetanseutviklinende og problemløsende arbeid i skole.*
Oslo: Gyldendal Akademiske forlag
- Olweus Dan. (2001) *Mobbing i skolen: Hva vet vi og hva kan vi gjøre*
Oslo: Gyldendal
- Aktivitetsrapport (2003) *Manifest mot mobbing* Hentet fra
http://www.regjeringen.no/nb/dep/kd/dok/rapporter_planer/rapporter/2003/manifest-mot-mobbing---aktivitetsrapport.html?id=106012
- Ringdal, Kristen (2007) *Enhet og mangfold samfunnsvitenskapelig forskning og kvantitativ metode.*
Bergen: Fagbokforlaget
- Roland, Erling (1982) *Atferdsvansker og atferdsmodifikasjon*
Stavanger: Lærerhøgskolen
- Roland, Erling (2007) *Mobbingens psykologi*
Otta: Universitetsforlaget
- Roland, Erling (1997) *Mobbing Håndbok til foreldre*
Stavanger: Rebell forlag
- Røyeng, Irene Cecilie Stoltenberg (2006) *Et tidligere mobbeoffers oppfatninger om sine erfaringer og lærerens tilrettelegging sosialt og faglig.*
Trondheim: I.C. S. Røyeng.
- Sandsleth, Gudmund (2007) *Mobbing: Forstå bekjempe og forebygge*
Oslo: Gyldendal Akademiske forlag

- Schiefloe, Per Morten (2011) *Mennesker og samfunn: Innføring i sosiologisk forståelse*
Bergen: Fagbokforlag
- Skaalvik, Einar M., Skaalvik, Sidsel (2005) *Skolen som læringsarena: Selvoppfatning, motivasjon og læring.*
Oslo: Universitetsforlaget
- Staksrud, Elisabeth (2013) *Digital mobbing Hvem, hvor, hvordan, hvorfor – og hva kan voksne gjøre?*
Oslo: Kommuneforlaget
- Steinsholt, Kjetil (2004) *Michel Foucault: Makten er det som viser seg mest og derfor skjuler seg best.* Hultqvist, Kenneth. Steinsholt (red). *Pedagogikkens mange ansikter.*
Oslo: Universitetsforlaget.
- Stensaasen, Svein, Sletta, Olav (1995) *Gruppeprosesser. Læring og samarbeid i grupper.*
Oslo: Universitetsforlaget
- St.meld. nr. 20 (2012-2013) *På rett vei.* Hentet fra
<http://www.regjeringen.no/nb/dep/kd/dok/regpubl/stmeld/2012-2013/meld-st-20-20122013/5/5/3.html?id=717380>
- Tjora, Aksel (2010) *Kvalitative forskningsmetoder i praksis*
Oslo: Gyldendal akademisk
- Underlid, Kjetil (2013) *Å bli hersa med: Utilbørlig sosial dominans på arbeidsplassen.*
Oslo: Gyldendal Akademisk
- VG.no (2013) *Står frem som mobber på barneskolen; Vi var grusomme, og vi skjønnte det ikke.*
Hentet 13.01.2014
<http://www.vg.no/nyheter/innenriks/elevavisen/artikkel.php?artid=10141318>

Vedlegg 1: Søker etter informanter

Vil du delta i masterprosjekt våren 2014?

Jeg skal skrive en masteroppgave i spesialpedagogikk. Oppgaven vil omhandle mobbing, og fokuset i oppgaven vil være på mobberen, og hans eller hennes tanker og syn på mobbingen. Jeg søker dermed etter informanter som kan dele historier og erfaringer om hvordan det er å ha vært en mobber. Jeg er interessert i å høre fra både hovedmobbere, og de som har vært mindre deltagende mobbere. Det er forsket svært lite på mobbere, og det vil derfor være svært positivt om du deltar. Vi vet lite om hvorfor mobbing skjer, og tankene bak en mobbers handlinger.

Kriterier for å delta i studien;

Informantene må være mellom 18-26 år, og anse seg selv som en tidligere mobber. Mobbingen må ha foregått i løpet av tiden på barne- og/eller undomsskolen. Mobbing er verbal eller fysisk negative handlinger som utføres mot en eller flere personer over tid. Jeg er interessert i å høre om både tradisjonell, og/eller digital mobbing. I intervjuet vil det fokuseres på handlinger som har skjedd, tanker du har om dette i ettertid, og dine tanker om mobbing generelt.

Hva deltagelse i studien innebærer;

Du blir invitert til å gjennomføre et intervju. Intervjuet vil ta omtrent 1 time. Intervjuene utføres individuelt. I oppgaven vil du som informant bli anonymisert. Intervjuene vil bli tatt opp på lydbånd, og alle lydfiler vil bli slettet etter prosjektets slutt, i juni 2014. Det er helt frivillig å delta i prosjektet, og du kan helt frem til intervjuets slutt trekke deg uten å begrunne hvorfor. Intervjuene vil utføres i løpet av mars 2014.

Dersom du er interessert i å høre mer om oppgaven, eller tror du kan være en aktuell kandidat, kan du ringe, eller sende melding på; 92 45 46 45, eller sende meg en mail på mariannebhagen@gmail.com. Informasjon om hvem som melder interesse, vil bli holdt konfidensielt.

Min veileder er Anne Torill Klomsten. Mail; Anne.klomsten@svt.ntnu.no. Tlf: 73 59 19 62

Hilsen Marianne Berg-Hagen

Vedlegg 2: Intervjuguide

Masteroppgave 2014.

Tema: Mobbing

Foreløpig problemstilling: ;”Hva ligger bak en mobbers handlinger?”

Intervjuguide

Bakgrunn/Innledende

- Alder?
- Bosted?
- Utdanning/skole/jobb?
- Hvilke interesser har du?

Mobbing/Innledende.

- Hva tenker du på når du hører ordet mobbing?
- På hvilken måte opplever du selv at du har vært en mobber?
- Når var du en mobber?
- Hvor lenge var du en mobber?
- Når forstod du drev med mobbing?
- Når innså du at du drev med mobbing?
- Hva slags form for mobbing bedrev du? (fysisk, verbal, psykisk..)
- Har du noen gang blitt mobbet selv?

Hva mobbingen gikk ut på.

- Kan du beskrive den eller de personene du anser i dag at du har mobbet?
- Kan du beskrive deg selv, på den tiden du var en mobber?
- Kan du beskrive en hendelse der du var en mobber?
- Hva er det med denne hendelsen som gjør at du husker den så godt?
- Hvorfor tror du at du handlet som du gjorde?
- Tenkte du over konsekvensene der og da, når du mobbet?
- Var du alene om å mobbe personen/personene?
- Når/Hvorfor sluttet du med mobbingen?

- Sluttet du å mobbe fordi du selv ville det, eller fordi noen sa eller gjorde noe som førte til at du sluttet?
- Var mobbingen spontan, eller planla du på forhånd hva du skulle gjøre eller si til mobbeofferet?
- Dersom noen observerte mobbingen, hvordan påvirket det deg?

Hva ligger til grunn for at en person blir en mobber.

- Hvordan hadde du det med deg selv i tiden før du ble en mobber?
- Hvordan hadde du det med deg selv i tiden der du var en mobber?
- Hvordan var vennegjengen du var en del av?
- Hvordan var familiesituasjonen?
- Hvorfor tror du at du ble en mobber?
- Hvordan presterte du på skolen?
- Hadde du et godt forhold til lærerene dine?
- Hadde du mange venner på den tiden du var en mobber?

Følelsene bak mobbehendelsen(e)

- Hva følte du da du mobbet andre?
- Hvilke følelser satt du igjen med etter mobbehendelser?
- Tenkte du på mobbingen i etterkant av hendelsene?
- Hendte det at du angret, i nær tid etter at mobbingen skjedde?
- Skylte du mobbingen på deg selv, eller på noen andre?
- Hvordan var ditt syn på deg selv?
- Var du fornøyd med deg selv?
- Hvilke tanker hadde du om deg selv i perioden du var en mobber?

Mobberens tanker senere i livet.

- Hvilke følelser har du ovenfor mobbing generelt i dag?
- Sitter du igjen med noen positive opplevelser som kom ut i fra det å mobbe?
- Sitter du igjen med noen negative opplevelser som kom ut i fra det å mobbe?

- Hvorfor/Hvorfor er du ikke åpen om at du er en tidligere mobber?

Forholdet mellom mobber og mobbeoffer i dag.

- Har du snakket med mobbeofferet/mobbeofferene dine etter at mobbingen tok slutt?
- Hvordan vil du beskrive forholdet mellom deg, og ditt mobbeoffer/dine mobbeofre i dag?
- Har du og ditt mobbeoffer/dine mobbeofre snakket om hendelsene i ettertid?
- Har du uttrykt anger eller bagatellisert handlingene/hendelsene i ettertid, sammen med offeret/ofrene?

Vedlegg 3: Samtykkeerklæring

Samtykkeerklæring

Jeg har mottatt informasjon om studien ”Mobbing – sett fra innsiden”, og ønsker å stille som informant.

Sted; _____ Dato; _____

Signatur; _____ Telefonnummer; _____

Vedlegg 4: Godkjennelse fra NSD

Norsk samfunnsvitenskapelig datatjeneste AS
NORWEGIAN SOCIAL SCIENCE DATA SERVICES

Harald Hårfagres gate 29
N-5007 Bergen
Norway
Tel: +47-55 58 21 17
Fax: +47-55 58 96 50
nsd@nsd.uib.no
www.nsd.uib.no
Org.nr: 985 321 884

Anne Torhild Klomsten
Pedagogisk institutt NTNU

7491 TRONDHEIM

Vår dato: 29.01.2014

Vår ref: 37197 / 2 / LB

Deres dato:

Deres ref:

TILBAKEMELDING PÅ MELDING OM BEHANDLING AV PERSONOPPLYSNINGER

Vi viser til melding om behandling av personopplysninger, mottatt 20.01.2014. Meldingen gjelder prosjektet:

37197	<i>Mobbing fra innsiden</i>
Behandlingsansvarlig	<i>NTNU, ved institusjonens øverste leder</i>
Daglig ansvarlig	<i>Anne Torhild Klomsten</i>
Student	<i>Marianne Berg-Hagen</i>

Personvernombudet har vurdert prosjektet og finner at behandlingen av personopplysninger er meldepliktig i henhold til personopplysningsloven § 31. Behandlingen tilfredsstiller kravene i personopplysningsloven.

Personvernombudets vurdering forutsetter at prosjektet gjennomføres i tråd med opplysningene gitt i meldeskjemaet, korrespondanse med ombudet, ombudets kommentarer samt personopplysningsloven og helseregisterloven med forskrifter. Behandlingen av personopplysninger kan settes i gang.

Det gjøres oppmerksom på at det skal gis ny melding dersom behandlingen endres i forhold til de opplysninger som ligger til grunn for personvernombudets vurdering. Endringsmeldinger gis via et eget skjema, <http://www.nsd.uib.no/personvern/meldeplikt/skjema.html>. Det skal også gis melding etter tre år dersom prosjektet fortsatt pågår. Meldinger skal skje skriftlig til ombudet.

Personvernombudet har lagt ut opplysninger om prosjektet i en offentlig database, <http://pvo.nsd.no/prosjekt>.

Personvernombudet vil ved prosjektets avslutning, 20.07.2014, rette en henvendelse angående status for behandlingen av personopplysninger.

Vennlig hilsen

Katrine Utaaker Segadal

Lene Christine M. Brandt

Kontaktperson: Lene Christine M. Brandt tlf: 55 58 89 26

Vedlegg: Prosjektvurdering

Kopi: Marianne Berg-Hagen mariannebhagen@gmail.com

Dokumentet er elektronisk produsert og godkjent ved NSDs rutiner for elektronisk godkjenning.

Avdelingskontorer / District Offices

OSLO: NSD, Universitetet i Oslo, Postboks 1055 Blindern, 0316 Oslo. Tel: +47-22 85 52 11. nsd@uio.no

TRONDHEIM: NSD, Norges teknisk-naturvitenskapelige universitet, 7491 Trondheim. Tel: +47-73 59 19 07. kyrre.svarva@svt.ntnu.no

TROMSØ: NSD, SVF, Universitetet i Tromsø, 9037 Tromsø. Tel: +47-77 64 43 36. nsdmaa@sv.uit.no